

rijksuniversiteit
groningen

faculteit gedrags- en
maatschappijwetenschappen

Samen vertrouwen we meer

Een onderzoek naar het effect van lidmaatschap bij een vereniging op het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en hoe dit wordt beïnvloed door politieke voorkeur.

Bachelor scriptie Sociologie

Auteur: Menna Ismail

S4518055

m.t.a.n.ismail@student.rug.nl

Begeleider: Dhr. Jacob Dijkstra en Dhr. Vincenz Frey

Referent: Mevr. Rita Smaniotto

Datum: 08-06-2023

Cursusjaar: 2022-2023

Abstract

Sociaal vertrouwen is belangrijk voor een gezonde maatschappij. Binnen onze multiculturele samenleving kunnen spanningen oplopen door het weinig vertrouwen van mensen die anders zijn (Van Leeuwen & Tinnevelt, 2005). Wel vertrouwen kan echter vergroot worden door verschillende instituties. De vraag die in dit onderzoek wordt gesteld luidt: In welke mate kan lidmaatschap van een vereniging het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit voorspellen en kan politieke voorkeur dit effect vergroten of verzwakken? De onderzoeksvraag wordt beantwoord aan de hand van literatuur en door de analyses van de European Value Survey (EVS) data (Gesis, 2020). De gebruikte data zijn van de meest recente gegevens gedocumenteerd door de EVS. De data van het EVS zijn verkregen middels online vragenlijsten en face-to-face interviews met willekeurig geselecteerde respondenten.

Volgens de literatuur zou lidmaatschap van een vereniging het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit moeten vergroten door middel van contact, maar hier is geen ondersteuning voor gevonden aan de hand van statistische toetsing. Daarbij zou volgens de literatuur onderscheid moeten zijn tussen mensen met een verschillende politieke voorkeur. Mensen met een rechtse politieke voorkeur zouden minder vertrouwen hebben in mensen met een andere nationaliteit dan mensen met een linkse politieke voorkeur. Aan de hand van statistische toetsing is wel ondersteuning gevonden voor het verschil in vertrouwen tussen mensen met een rechtse en linkse politieke voorkeur. Daarbij is aan de hand van het interactie-effect te zien dat politieke voorkeur het effect van lidmaatschap van een vereniging. Naarmate mensen meer naar de rechterkant schuiven op het politieke spectrum, neemt het positieve effect van lidmaatschap af. Het gevonden effect van de interactieterm gaat hand in hand met de gevonden literatuur.

Inhoudsopgave

Abstract	2
1. Inleiding	5
2. Theoretisch kader	8
2.1 Hoe verenigingslidmaatschap het vertrouwen vergroot	8
2.2 Hoe verschilt de diversiteit en het vertrouwen per politieke oriëntatie	11
2.3 Controleren voor de context	12
2.4 Schematische weergave	14
3. Methode	15
3.1 Data	15
3.2 Meetinstrumenten	17
3.3 Analyseplan	19
4. Resultaten	21
4.1 Beschrijvende statistieken	21
4.1.1 Univariate statistieken	21
4.1.2 Bivariate statistieken	22
4.2 Assumpties	24
4.3 Modelfit	24
4.4 Invloedrijke punten en uitbijters	25
4.5 Hypothesetoetsing	26
5. Conclusie	31
6. Discussie	33
6.1 Discussiepunten	33
6.2 Reflectie op de theorie	34
6.3 Blik op de toekomst	35
7. Literatuurlijst	36
Bijlage 1 Operationalisaties	44
1.1 Selectie uit de steekproef	44
1.2 Beschrijvende statistieken	44
1.2.1 Vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit	44
1.2.2 Lidmaatschap bij een vereniging	46
1.2.3 Politiek	49

1.2.4 Opleidingniveau	51
1.2.5 Geslacht.....	54
1.2.6 Leeftijd	55
1.2.7 Inkomen.....	57
1.2.8 Interactievariabele.....	60
Bijlage 2	61
2.1 Associatiematen	61
2.2 Regressiemodellen	67
Bijlage 3	70
3.1 Invloedrijke punten en uitbijters	70

1. Inleiding

Van gastarbeiders die toch niet alleen gast bleven tot de migratiestroom in 2015. Nederland en andere westerse landen hebben veelal te maken met migratie en hiermee ook met veel verschillende culturen. Recente cijfers laten zien dat 26,40% van de Nederlandse bevolking een migratieachtergrond heeft. Hiervan heeft 11,60% een westerse migratieachtergrond en 14,80% een niet-westerse migratieachtergrond (CBS, 2023a). Nederland is een multiculturele samenleving en hoewel dit zijn voordelen heeft, kan het ook voor spanningen zorgen (Van Leeuwen & Tinnevelt, 2005). Bij voordelen kun je denken aan diversiteit, creativiteit en meertaligheid. Nadelen zijn echter discriminatie, meer geweld en daarmee misdaad en wantrouw.

Aan de hand hiervan wordt duidelijk waarom sociaal vertrouwen een belangrijke factor is binnen de samenleving. Sociaal vertrouwen is de overtuiging dat de medemens betrouwbaar is (Grütter & Buchmann, 2021; Moore & Kawachi, 2017). Sociaal vertrouwen vergroot en versterkt de sociale samenhang binnen de samenleving (CBS, 2015). Door middel van een vergrote sociale samenhang kunnen mensen ook makkelijker sociale relaties ontwikkelen en kan het sociaal kapitaal worden vergroot. Het vergrote sociaal kapitaal draagt op zijn beurt weer bij aan een gezonde samenleving, politiek leven en de economie (Welch et al., 2005; Uslaner, 2000; Woolcock, 1998). Wanneer dit wordt teruggekoppeld aan de nadelen van de multiculturele samenleving zien we dan weer dat wanneer mensen meer verbonden zijn met de samenleving, zij ook geloven dat discriminatie van minderheidsgroepen niet acceptabel is (Uslaner, 2000). Bovendien voelen mensen met meer sociaal vertrouwen een morele verplichting om mensen in nood te helpen, zijn zij meer gesteld op het tot een gezamenlijke beslissing komen, vertonen zij meer gedrag dat gunstig is voor het algemeen belang, zijn zij meer betrokken bij de samenleving en zijn ze meer bereid om terug te geven aan de maatschappij (Uslaner, 2000). Alles bij elkaar genomen kunnen we dus stellen dat sociaal vertrouwen een basis vormt waarop een stabiele democratie kan worden gebouwd en helpt het ook bij het functioneren hiervan en daarom is het ook van belang dat de mate hiervan niet afneemt binnen de samenleving.

Het algemeen sociaal vertrouwen is dus belangrijk voor het goed functioneren van de samenleving, maar in een samenleving die veel diversiteit kent aan achtergronden is het ook belangrijk om elkaar alsnog te vertrouwen, ongeacht onze verschillen. Het vertrouwen in mensen met andere kenmerken, zoals etniciteit, moet echter wel worden opgebouwd, dit kan aan de hand van verschillende processen gebeuren. Door het in contact komen met groepen met andere kenmerken kunnen sociale bindingen worden gevormd waardoor het vertrouwen wordt vergroot (Glanville, 2015; Meurs, 2009). Mensen kunnen op verschillende manieren met diverse groepen in contact komen, waaronder lidmaatschap bij een vereniging. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt dan ook: in welke mate kan lidmaatschap van een vereniging het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit voorspellen, en kan politieke voorkeur dit effect vergroten of verzwakken? Het onderzoek heeft betrekking op het sociale vertrouwen, want er wordt gekeken of mensen de medemens meer vertrouwen, expliciet mensen met een andere nationaliteit, aan de hand van lidmaatschap bij een vereniging. Zoals eerder gezegd is sociaal vertrouwen van belang voor onze samenleving, het vormt als het ware het bindmiddel voor onze maatschappij (Schmeets, 2010).

Om de hoofdvraag te beantwoorden wordt gekeken of en waarom lidmaatschap bij een vereniging het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit vergroot. Daarbij wordt ook gekeken hoe politieke voorkeur het eventuele effect vergroot of verkleint. Als laatste wordt ook gekeken of het effect van lidmaatschap bij een vereniging verschilt per politieke voorkeur. Het effect dat in dit onderzoek wordt getoetst is hoe lidmaatschap bij een vereniging het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit beïnvloedt. Om dit te onderzoeken wordt gebruikgemaakt van zowel literatuuronderzoek als statistische toetsing. Daarnaast wordt getracht om te beargumenteren dat politiek rechtse mensen zich vaak aansluiten bij verenigingen die weinig diversiteit kennen waardoor hun vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit niet wordt vergroot. De politieke voorkeur is in dit onderzoek een moderator. Binnen dit onderzoek wordt dus een moderatie effect getoetst. Daarbij wordt in dit onderzoek gecontroleerd op leeftijd, inkomen, geslacht en opleidingsniveau. Om tot conclusies te komen wordt gebruikgemaakt van een

logistische regressie. De data die hiervoor worden gebruikt is van de European Value Survey (EVS).

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader wordt door middel van literatuur de hoofdvraag uiteengezet. Daarnaast worden hypothesen geformuleerd die vervolgens door middel van de data worden getoetst.

2.1 Hoe verenigingslidmaatschap het vertrouwen vergroot

Volgens de contacthypothese zou contact hebben met mensen met een andere nationaliteit de mening van mensen over deze groep kunnen veranderen (Nieuwenhuis & Shen, 2021; Pettigrew, 1998; Rydgren et al., 2013). De contacthypothese stelt dat wanneer mensen in contact komen met een sociale groep die andere kenmerken bezitten en het contact positief is, het vertrouwen in deze groep vergroot kan worden (Glanville, 2015; Nieuwenhuis & Shen, 2021; Pettigrew, 2021). Lidmaatschap bij een vereniging is een goede manier om in contact te komen met mensen met verschillende kenmerken zoals bijvoorbeeld, opleidingsniveau, werksector, leeftijd, geslacht en ook nationaliteit (Glanville, 2015). Een belangrijke aanname die hier wordt gedaan is dat verenigingen veel diversiteit kennen. Het type verenigingen waar hierbij naar verwezen worden zijn vrijetijdsverenigingen, mensen beoefenen hierbij een activiteit gerelateerd aan een hobby, sport, muziek of cultuur (Tolsma et al., 2014).

De eerste manier om het vertrouwen te vergroten volgens de contacthypothese is door kennis op te doen over mensen met een andere nationaliteit (Glanville, 2015; Nieuwenhuis & Shen, 2021; Pettigrew & Tropp, 2008). Mensen met een andere nationaliteit zijn in dit geval de 'dissimilar others' tegenover autochtonen die de 'similar others' zijn. Als mens vertrouwen wij similar others in grotere mate omdat zij op ons lijken, zij zien er hetzelfde uit, spreken dezelfde taal en hebben vaak overeenkomende waarden net als wijzelf. Op dezelfde manier vertrouwen wij de dissimilar others in mindere mate omdat zij er anders zijn dan wijzelf (Uslaner, 2012). Door kennis op te doen over de dissimilar others zouden er nieuwe inzichten worden gevormd. Namelijk dat ondanks het verschil in nationaliteit er ook overeenkomsten bestaan tussen de verschillende leden. Het inzicht dat mensen met een andere nationaliteit niet veel hoeven te verschillen leidt

tot een positieve houding tegenover hen en een afname in vooroordelen. Minder vooroordelen betekent dat individuen niet meer bang zijn om contact te leggen en te onderhouden met de dissimilar others en dus dat zij meer vertrouwd worden (Glanville, 2015; Nieuwenhuis & Shen, 2021; Pettigrew & Tropp, 2008; Uslaner, 2012).

Het tweede mechanisme dat uit de contacthypothese volgt betreft samenwerking binnen verenigingen. In veel verenigingen is sprake van samenwerking, denk bijvoorbeeld aan sportverenigingen van teamsporten en muziekkorpsen. Binnen verenigingen die veel samenwerking vereisen kan het vertrouwen worden vergroot door middel van samenwerking en het nastreven van eenzelfde doelen. Om het gedeelde doel te bereiken zijn leden binnen verenigingen vaak gedwongen om de handen in elkaar te slaan en samen te werken. Door het samenwerken worden leden gedwongen om naar elkaar te luisteren en rekening met elkaar te houden. Het naar elkaar luisteren zorgt ervoor dat individuen meer over elkaar te weten te komen en elkaar meer beginnen te begrijpen, dit vergroot het vertrouwen in elkaar (Kwak et al., 2004; Stolle, 1998). Dit is vooral het geval wanneer de resultaten die worden bereikt positief zijn en als gevolg hiervan de samenwerking wordt voortgezet.

Ten derde zou door middel van contact integratie bevorderd worden. Bij diverse verenigingen worden connecties gevormd aan de hand van 'bridging ties'. Bridging ties, zijn de banden die we vormen met mensen met andere kenmerken zoals etniciteit, geslacht, opleidingsniveau, en werk sector. De bridging ties worden gevormd met leden van de 'out-group', de out-group is een groep mensen waarmee het individu zich niet identificeert, deze groep heeft meestal geen overeenkomende kenmerken (Putnam, 2000; Quattrone & Jones, 1980). Het vormen van de bridging ties zou het vertrouwen vergroten omdat integratie wordt bevorderd en informatie beter wordt verspreid. Dit komt doordat de verschillende groepen over verschillende informatie beschikken en deze met elkaar gaan delen waardoor betere resultaten worden bereikt voor de hele groep (Putnam, 2000). We zouden bij de verschillende informatie kunnen denken aan, bijvoorbeeld bij een dansvereniging waarbij iemand met een andere etniciteit een dans uit eigen land aan de rest leert. Of bij een kookclub waarbij een recept wordt gedeeld die

afkomstig is uit eigen land. Dit proces vindt echter niet plaats wanneer er sprake is van 'bonding ties'. Bonding ties vinden plaats tussen mensen met dezelfde eigenschappen, de 'in-group' (Putnam, 2000; Quattrone & Jones, 1980). De bonding ties zorgen er namelijk voor dat mensen zichzelf en de eigen groep meer valideren en vergroten de intolerantie naar andere groepen (Van der Meer, 2016).

De contacthypothese kan echter het vertrouwen alleen vergroten wanneer aan een aantal voorwaarden wordt voldaan (Pettigrew, 2016; Pettigrew, 1997). Ten eerste moet sprake zijn van een gelijke status van de verschillende groepen. Ten tweede moet samenwerking plaatsvinden om een gezamenlijk doel te bereiken. Ten derde moet het contact tussen de verschillende groepen ondersteund worden door de autoriteiten (Pettigrew, 1998; Pettigrew, 2021). Volgens de grondlegger van de contacthypothese, Gordon Allport, zijn de eerdergenoemde voorwaarden essentieel om het vertrouwen tussen verschillende groepen te vergroten, maar toch blijkt dit niet geheel waar te zijn (Pettigrew, 2021). Het is van belang dat aan minstens één van de voorwaarden wordt voldaan, maar het is wel zo dat hoe meer aan de voorwaarden wordt voldaan hoe beter bovengenoemde processen plaatsvinden. Bij verenigingen wordt voldaan aan samenwerking om eenzelfde doel te bereiken, en dus zouden de mechanismen die volgens de contacthypothese het vertrouwen vergroten ook hier te werk gaan. Er wordt niet voldaan aan een gelijke status, aangezien binnen verenigingen verschil kan zijn op basis van sociaaleconomische status (Karsten, 1998). Bovendien wordt ook niet voldaan door de autoriteiten het contact niet gestimuleerd. Oftewel, er wordt aan één van de drie voorwaarden voldaan.

Lid zijn van een vereniging zou dus het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit moeten vergroten. Voorwaarden hiervoor zijn wel dat de vereniging, waar het individu lid van is, divers is en er positief contact plaatsvindt. Aan de hand hiervan kan de volgende hypothese worden gevormd; lidmaatschap bij een vereniging vergroot het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit.

2.2 Hoe verschilt de diversiteit en het vertrouwen per politieke oriëntatie

Binnen het politieke spectrum wordt onderscheid gemaakt tussen rechts en links. Mensen met een rechtse politieke voorkeur zijn vaak conservatiever en hebben een sterke voorkeur voor behoud van de eigen cultuur (Koppen, 2007). Hierdoor zijn conservatieve kiezers vaak terughoudend wanneer het om ontwikkelingen rondom multiculturalisme gaat. Mensen met een rechtse politieke voorkeur zijn vaak ook nationalistischer en meer gekeerd naar mensen uit hetzelfde land die dezelfde kenmerken delen (Koppen, 2007). Dit blijkt ook uit onderzoek naar persoonlijkheidskenmerken, waaruit bleek dat mensen die conservatiever zijn vaak meer behoefte hebben aan cognitieve stabiliteit, duidelijkheid en vertrouwdheid (Boutyline & Willer, 2016). Vanwege hun behoefte aan stabiliteit, duidelijkheid en vertrouwdheid zijn zij meer geneigd om relaties aan te gaan met mensen die op hen lijken en vormen zij hun netwerk op basis van 'homophily'. Het principe van homophily is dat mensen die op elkaar lijken, zij het 'status homophily' of 'value homophily', eerder connecties met elkaar aangaan. Status homophily houdt in dat er overeenkomende kenmerken zijn zoals ras of opleiding. Value homophily gaat over gedeelde normen en waarden (Borgatti et al., 2018). Mensen met een politiek linkse opvatting zijn daarentegen meer vooruitstrevend en ruimdenkend, waardoor zij minder snel alleen op basis van homophily relaties vormen, waardoor hun netwerk van meer divers is dan van mensen met een politiek rechtse opvatting (Boutyline & Willer, 2016; Koppen, 2007).

Een diverse groep is een van de belangrijkste voorwaarden om het vertrouwen in andere groepen te vergroten. Zonder deze diversiteit kunnen verschillende processen niet plaatsvinden die het vertrouwen zouden moeten vergroten. Ten eerste vindt er in een homogeen netwerk geen positief contact plaats tussen mensen uit andere groepen, maar worden juist de eigen waarden versterkt waardoor vooroordelen over andere groepen blijven bestaan (Putnam, 2000; Van der Meer, 2016; Uslaner, 2012). De negatieve houding ten aanzien van mensen met een andere nationaliteit wordt tevens versterkt door de bonding ties binnen deze groep. De gedeelde opvattingen over buitenstaanders wordt namelijk

versterkt en aangemoedigd, wanneer een individu hiervan afwijkt wordt deze ook buiten de groep gezet. De angst om er niet meer bij te horen leidt ertoe dat individuen extremer gedrag vertonen dat aansluit bij de waarden binnen de groep (Rhodes, 2012).

Aan de hand van deze informatie kan gesteld worden dat mensen met een rechtse politieke opvatting minder vertrouwen zullen hebben in mensen met een andere nationaliteit dan mensen met een politiek linkse opvatting. Hieruit volgt de volgende hypothese: mensen met een politiek rechtse voorkeur hebben minder vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit dan mensen met een linkse politieke voorkeur. Daarnaast wordt gekeken of dit effect ook verschilt wanneer mensen met eenzelfde politieke opvatting wel of geen lid zijn van een vereniging. Hieruit volgt de volgende hypothese: het effect van lidmaatschap bij een vereniging heeft een sterk negatief effect voor mensen met een rechtse politieke voorkeur en een positief effect voor mensen met een linkse politieke voorkeur. Oftewel mensen met een rechtse politieke voorkeur en die lid zijn van een vereniging hebben een nog negatievere houding tegenover mensen met een andere nationaliteit, dan die geen lid zijn. En mensen met een linkse politieke voorkeur en die lid zijn van een vereniging zullen doorgaans meer vertrouwen hebben in mensen met een andere nationaliteit dan mensen met een linkse politieke voorkeur en die geen lid zijn.

2.3 Controleren voor de context

Om te voorkomen dat er sprake is van een schijnrelatie of suppressie, is het noodzakelijk om te controleren op een aantal kenmerken (Agresti, 2018).

Het eerste kenmerk waarvoor wordt gecontroleerd is het opleidingsniveau. Mensen met een hoger opleidingsniveau hebben vaak meer vertrouwen in vreemden dan mensen met een laag opleidingsniveau (Warren, 1999). Ten eerste biedt scholing een omgeving waarin individuen worden blootgesteld aan allerlei socialisatiemogelijkheden en contact met andere groepen (Huang et al., 2009). Dit zorgt ervoor dat hoogopgeleiden vaak een groter sociaal kapitaal hebben dan laagopgeleiden. Daarnaast kunnen hoogopgeleiden zich beter uitspreken en

interacteren zij vaker met anderen (Brewer & Kramer, 1985; Huang et al., 2009). Door meer te interacteren met mensen kan het vertrouwen van een individu worden vergroot en kunnen we stellen dat hoogopgeleiden meer vertrouwen hebben in anderen.

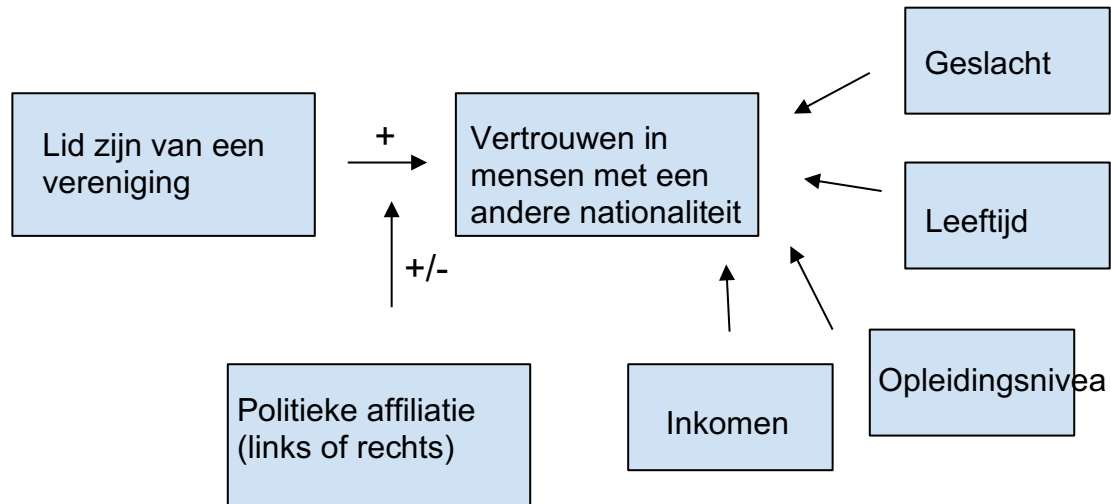
Het tweede kenmerk waarop gecontroleerd moet worden is geslacht. Vrouwen zouden minder vertrouwen hebben in anderen dan mannen (Alesina & La Ferrara, 2002; Cappelen et al., 2020). Dit blijkt ook uit cijfers van het CBS (Schmeets, 2018), hieruit blijkt dat 56,5% van de vrouwelijke bevolking vertrouwen heeft in de medemens tegenover een 62,3% van de mannen. Het geringere vertrouwen zou het gevolg kunnen zijn van discriminatie waar vrouwen vroeger veelal mee te maken hebben gehad. Als gevolg van discriminatie hebben vrouwen het gevoel dat zij in de toekomst ook niet eerlijk behandeld zullen worden, wat leidt tot scepticisme tegenover anderen en dus minder vertrouwen (Alesina & La Ferrara, 2002). Het is dus van belang om te controleren op geslacht in verband met het verschil in vertrouwen tussen de twee genders.

Cijfers laten ook zien dat met toename in leeftijd het vertrouwen in de medemens afneemt (Schmeets, 2018). De afname in vertrouwen zou het gevolg kunnen zijn, het geringere vertrouwen kan toegekend worden aan het feit dat ouderen minder participeren dan jongeren en dus minder deel uitmaken van instituties en de maatschappij (Bagci et al., 2017; CBS, 2018; Glanville, 2015).

Tevens laten cijfers ook zien dat mensen met een hoger inkomen meer vertrouwen hebben in anderen (Schmeets, 2018). De hogere mate van vertrouwen kan toegekend worden aan het kunnen voldoen aan de materiële behoeftes van een individu. Wanneer een individu meer in zijn of haar behoeftes kan voldoen leidt dit tot een grotere mate van tevredenheid en zekerheid in het leven (Zanin, 2016). Door de sterkere positie binnen de maatschappij, die individuen met een hoog inkomen hebben, voelen zij in mindere mate dreiging en vertrouwen zij anderen meer.

2.4 Schematische weergave

In onderstaand figuur wordt het onderzoek model met bovengenoemde variabelen schematisch weergegeven.

Figuur 1: Schematische weergave conceptueel model

3. Methode

In dit hoofdstuk wordt het methodologische deel van het onderzoek beschreven. Ten eerste wordt een beschrijving gegeven van de EVS-data die gebruikt is voor het eigen onderzoek. Zowel de steekproef als de dataverzamelmethode van het EVS worden belicht. Ook worden de meetinstrumenten, die binnen het eigen onderzoek worden gebruikt, behandeld en wordt een beschrijving gegeven van de operationalisaties daarvan. Tot slot wordt in het analyseplan stapsgewijs uitgelegd hoe het statistische onderzoek plaats heeft gevonden en welke hypothesen hiermee werden getoetst.

3.1 Data

De EVS is een internationaal onderzoeksprogramma. Het doel hiervan is de opvattingen, voorkeuren, houdingen, opinies en waarden van Europeanen over verschillende thema's in kaart brengen. Thema's die zoal worden belicht zijn: gezin, religie, samenleving, werk en politiek (Gesis, 2020). Het EVS- onderzoek wordt om de negen jaar herhaald. Voor het eigen onderzoek wordt het meest recente EVS- onderzoek gebruikt, namelijk die uit 2017.

Binnen het EVS verschilt de manier waarop een aselechte steekproef is getrokken per land. Voor sommige landen is een multistage sample getrokken en voor anderen een random sample (Gesis, 2020). Afhankelijk van het aantal inwoners van een land werd een hoeveelheid respondenten getrokken, dit is betreft de drempelwaarde. Zo was het dat een land dat meer dan 2 miljoen inwoners heeft, 1200 respondenten voor is geselecteerd en een land met minder dan 2 miljoen inwoners zijn 1000 respondenten geselecteerd. De interviews van de respondenten hebben zowel face-to-face als via web-en post plaatsgevonden. De voornaamste methode hierbij was het face-to-face interview. In dit onderzoek ligt de focus alleen op Nederland en wordt alleen de manier van dataverzameling voor dit land besproken.

In Nederland werd de selectie van respondenten getrokken uit inwoners van 18 jaar of ouder, die tevens niet woonden in een instituut, op het moment van het

trekken van de steekproef. De populatie geregistreerde inwoners in Nederland bedroeg op het moment van steekproefselectie 13.947.483 miljoen. Door een gestratificeerde aselechte steekproef is uit de populatie een steekproef getrokken van 4011 respondenten, veel meer dan de drempelwaarde van 1200. De dataverzameling heeft ongeveer 6 maanden geduurd (31/08/2017 tot 28/02/2018). De geselecteerde mensen die binnen de steekproef vielen, hebben allemaal een uitnodigingsbrief ontvangen en een brochure met extra informatie over het onderzoek. Vermeld wordt dat de respondenten bij vragen de helpdesk telefonisch kunnen benaderen voor eventuele vragen over (deelname aan) het onderzoek.

In Nederland is gebruikgemaakt van de mixed- mode strategie, dit betekent dat zowel de Computer-Assisted Personal Interviewing (CAPI) als de Computer Aided Web Interviewing methode (CAWI) is gebruikt. Om de respondenten aan te sporen deel te nemen aan het onderzoek kregen zij voorafgaand aan het onderzoek een VVV-bon ter waarde van vijf euro. Wanneer zij succesvol deel hebben genomen aan het interview kregen zij na afloop een VVV-bon ter waarde van tien euro. De CAWI- methode maakte gebruik van interviews, van de 1496 geselecteerde respondenten hebben 575 respondenten het interview geweigerd (38,4%) en 96 waren niet te bereiken na in totaal 4 pogingen (6,4%) (EVS, 2020). Aan het einde bleken 686 interviews compleet te zijn (45,9%), Andere redenen voor non-respons betreffen taalbarrière en fysieke en/of mentale klachten (9,3%). De CAPI-methode maakte gebruik van de LISS-panel (Longitudinal Studies for the Social Sciences) respondenten hebben hier via een web survey de vragen moeten beantwoorden. Bij deze methode heeft 18,6% geweigerd, en 0,8% de vragenlijst niet volledig ingevuld waardoor deze niet valide is. Het totale responspercentage bedraagt 67,81%, dit zijn 2720 respondenten van het totaal. Door middel van de CAPI-methode is een responspercentage van 47,6% (n=1496) bereikt en door de CAWI-methode maar liefst 80,87% (n=2515). Het grootste gedeelte van de data is dus verzameld aan de hand van de CAWI-methode.

Het EVS voldoet aan de gegevensbescherming voorschriften die in Nederland van toepassing waren op het moment van afname van het onderzoek. Respondenten zijn nadrukkelijk gewezen op de gegevensbescherming en het

behouden van hun anonimiteit binnen het EVS-onderzoek. Daarnaast werd de respondenten nadrukkelijk om toestemming gevraagd voorafgaand aan participatie.

3.2 Meetinstrumenten

Voor dit onderzoek worden in totaal zeven variabelen gebruikt. In bijlage 1 is de volledige operationalisering van deze variabelen weergegeven en worden deze verantwoord. De eerste variabele betreft het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit. De vraag die hierbij werd gesteld aan de respondenten is; hoeveel vertrouwen heeft u in mensen met een andere nationaliteit? De antwoordmogelijkheden hierbij waren: 'vertrouw volledig', 'vertrouw een beetje', 'vertrouw eerder niet' en 'vertrouw helemaal niet'. Deze variabele is asymmetrisch en daarom is de keuze gemaakt om hier een dummy van te maken. Hierbij zijn de antwoordopties 'vertrouw volledig' en 'vertrouw een beetje' samengevoegd tot 1 en 'vertrouw eerder niet' en 'helemaal geen vertrouwen' samengevoegd tot 0.

De tweede variabele is lidmaatschap bij een vereniging. De vraag die hierbij werd gesteld is: behoort u tot sport of recreatie? De variabele is al een dummy met als antwoordmogelijkheden 'ja' en 'nee'. Deze variabele is zo gecodeerd dat nee (=0) en ja (=1).

De derde variabele is de moderator. Het gaat hier om de politieke oriëntatie van de respondent. De vraag die hierbij werd gesteld is: in politieke zaken wordt vaak van politiek links en rechts gesproken. Waar op de schaal zou u uw eigen politieke ideeën plaatsen? De variabele politieke voorkeur heeft 10 punten, waarbij 1 linkse politieke voorkeur weergeeft en 10 rechtse politieke voorkeur. De respondenten konden zelf aangeven welk punt het beste hun politieke oriëntatie weergeeft. Deze variabele wordt in dit onderzoek als continu beschouwd, er wordt niets aangepast aan de bruikbare antwoordopties. Wel wordt deze variabele gecentreerd zodat deze in de interactieterm kan worden opgenomen. De gecentreerde variabele wordt ook los opgenomen in de analyse. Het centreren gebeurt door het gemiddelde van de oorspronkelijke waarden af te trekken.

De vierde variabele is de variabele educatie. Hierbij werd de vraag aan respondenten gesteld; wat is het hoogste educatieniveau dat u heeft genoten?

Hierbij werd expliciet vermeld dat de respondent hierbij wel zijn/haar diploma voor moet hebben gehaald. De gebruikte variabele heeft een indeling van laag (=0), midden (=1) en hoog (=2). Van deze variabele zijn twee dummy's gemaakt waarbij middelbaar opgeleid als referentiewaarde is gebruikt. De eerste dummy heet `opleiding_hoog` met de waarden laag en midden opgeleid (=0) en hoogopgeleid (=1). De tweede dummy heet `opleiding_laag` met midden en hoog (=0) en laag (=1). Wanneer een respondent op beide dummy's een 0 scoort betekent dit dat de respondent middelbaar is opgeleid. Middelbaar opgeleid is als referentiewaarde gekozen aangezien dit de interpretatie makkelijker maakt, dan wanneer laag of hoogopgeleid als referentiewaarde waren gebruikt. De interpretatie wordt makkelijker aangezien in de gemaakt dummy's niet een stap groter dan 1 wordt genomen. Tevens wordt verwacht dat de hellingen van de dummy's een positieve en negatieve waarde hebben. Wanneer voor de eerste dummy een positieve helling wordt gevonden, betekent dit dat hoogopgeleiden meer vertrouwen hebben dan mensen die middelbaar zijn opgeleid. Op dezelfde manier geldt dat wanneer de tweede dummy een negatieve helling dat laagopgeleiden minder vertrouwen hebben in mensen met een andere nationaliteit dan mensen die middelbaar zijn opgeleid. De dummy's zijn gemaakt aangezien dit het interpreteren van de helling gemakkelijker maakt dan wanneer de variabele als normaal in het model werd gebruikt, ook maakt dit het gemakkelijker om kansen te berekenen aan de hand van de regressieformule.

De keuze voor de variabele opleidingsniveau met drie antwoord categorieën is gedaan, omdat dit ook het systeem in Nederland weergeeft. In Nederland wordt het basisonderwijs, het vmbo, de onderbouw van havo/vwo en MBO 1 als laagopgeleid gecategoriseerd. De bovenbouw van havo/vwo en MBO 2,3 en 4 als middelbaar opgeleid. En HBO en WO als hoogopgeleid (CBS, 2023b). De indeling die het EVS heeft gemaakt kan hier echter wel van afwijken aangezien de originele variabele opleidingsniveau achttien antwoord categorieën bevatte.

De vijfde variabele is de variabele geslacht. Dit is wederom een dummy variabele met de opties man en vrouw. Hierbij is man (=0) en vrouw (=1) gecodeerd.

De zesde variabele in dit onderzoek is de variabele leeftijd. Dit is een ratio variabele en is niet bewerkt, wel wordt deze variabele in dit onderzoek beschouwt als continu. De waarden van deze variabele variëren tussen de 18 en 82 en deze geven de leeftijd van de respondent in jaren.

De zevende en laatste variabele is het inkomen. Dit is een categorische variabele, waarbij inkomen is gemeten in decielen. In totaal zijn er tien decielen en konden respondenten zelf aangeven tot welk deciel zijn behoorden. In bijlage 1 worden de exacte inkomens die horen bij de decielen weergegeven. Voor dit onderzoek wordt inkomen beschouwd als continue variabele.

Verder zijn bij alle bovengenoemde variabelen onbruikbare antwoordopties zoals 'weet ik niet' en 'geen antwoord' gecodeerd als system missing.

Naast alle bovengenoemde variabelen is ook een interactievariabele gemaakt. De interactie die is gemeten is tussen lidmaatschap bij een vereniging en politieke voorkeur gecentreerd. Deze variabele is gemaakt door beide variabelen met elkaar te vermenigvuldigen. Voor de precieze uitvoering hiervan kan bijlage 1 worden geraadpleegd.

3.3 Analyseplan

Om de onderzoeksvraag, in welke mate voorspelt lidmaatschap in een vereniging het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en hoe wordt dit beïnvloed door politieke voorkeur?, te beantwoorden worden de beschrijvende en multivariate statistieken bestudeerd. Aan de hand van de statistieken is de data aangepast indien nodig. Voor een overzicht van de aanpassingen kan bijlage 1 worden bestudeerd en de paragraaf meetinstrumenten. Vervolgens wordt door middel van logistische regressie de hypothesen getoetst. De logistische regressie wordt op hiërarchische wijze geschat.

Model 1 bevat de afhankelijke variabele vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en alle controlevariabelen (geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en inkomen). Hiermee wordt het effect van de controlevariabelen op de afhankelijke variabele in kaart gebracht.

Model 2 bevat de afhankelijke variabele en de controlevariabelen. Daarnaast bevat deze ook de onafhankelijke variabele lidmaatschap bij een vereniging.

Hiermee wordt de eerste hypothese getoetst; het lid zijn van een vereniging vergroot het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit, en dus gekeken naar het hoofdeffect. Om conclusies te trekken over het hoofdeffect wordt zowel gekeken naar de parameterschattingen als de kansen. Daarnaast wordt gekeken naar de hellingen en het bijbehorende significantieniveau om uitspraken te kunnen doen over de grootte en de richting van het effect.

Model 3 bevat de afhankelijke, de onafhankelijke variabelen en de controlevariabelen, maar bevat daarnaast ook de moderator politieke oriëntatie. De moderatorvariabele is gecentreerd. Wederom wordt gekeken naar de parameterschattingen en de kansen om uitspraken te kunnen doen over dit model. Dit model geeft inzichten over het effect van politieke voorkeur op het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit. Het effect dat hier aan het licht komt laat dus puur zien of het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit verschilt per politieke voorkeur, ongeacht of zij lid zijn van een vereniging of niet. Aan de hand van dit model wordt hypothese twee getoetst; mensen met een rechtse politieke voorkeur hebben minder vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit dan mensen met een linkse politieke voorkeur.

Het laatste model, model 4 bevat wederom de afhankelijke, de onafhankelijke, de controle en de moderatorvariabele. Ook bevat dit model de interactievariabele tussen de variabele politieke oriëntatie en lidmaatschap bij een vereniging. Wederom wordt gekeken naar de kansen en de hellingen om uitspraken te kunnen doen over dit model. Hiermee wordt hypothese 3; mensen met een rechtse politieke voorkeur die lid zijn van een vereniging vertrouwen mensen met een andere nationaliteit minder dan mensen met een politiek linkse voorkeur, getoetst.

Tot slot wordt voor alle modellen de multicollineariteit en de fit van de modellen geëvalueerd. Om dit te doen wordt gekeken naar de VIF-waardes, deviance en de Hosmer-Lemeshow toets. Aan de hand van deze toetsen kan een oordeel worden gevormd over hoe goed de geschatte modellen bij de data passen. Daarnaast wordt gecontroleerd op invloedrijke punten en uitbijters dit wordt gedaan door te kijken naar de leverage en de DFbeta's.

4. Resultaten

4.1 Beschrijvende statistieken

4.1.1 Univariante statistieken

In deze paragraaf worden de univariate statistieken besproken aan de hand van tabel 1.

De afhankelijke variabele is een binaire variabele, uit tabel 1 wordt duidelijk dat deze variabele niet gelijk is verdeeld, waarbij de meerderheid van de respondenten (86,2%) wel vertrouwen heeft in mensen met een andere nationaliteit en maar (13,8%) een kleine minderheid die geen vertrouwen heeft.

Voor de overige binaire variabelen in dit onderzoek, lidmaatschap bij een vereniging en geslacht, zijn ongeveer de helft van de respondenten wel lid van een vereniging en de andere helft niet. Ook is ongeveer de helft van de respondenten man en de andere helft vrouw.

Verder lijkt de variabele opleidingsniveau niet symmetrisch verdeeld met de grootste groep, ongeveer de helft, behorend tot de hoogopgeleiden (45,9%) deze variabele is rechtsscheef. De overige variabelen zijn continue variabelen (of worden als continu beschouwd). Inkomen heeft een minimumwaarde van 1,00 en maximum van 10,00, het gemiddelde is 5,84 met een standaarddeviatie van 2,79. Deze variabele bestaat uit 10 decielen die elk een bepaalde inkomensgroep representeren (voor de exacte waardes daarvan kan bijlage 1 worden geraadpleegd). Dit betekent dat het grootste gedeelte van de respondenten een inkomen heeft die tussen het tweede en achtste deciel valt (1 standaarddeviatie van het gemiddelde) er is dus sprake van een redelijke spreiding van het inkomen van de respondenten.

Leeftijd heeft een minimum van 18 en een maximum van 82 jaar. De spreiding is echter heel groot met een standaarddeviatie van ongeveer 17 jaar.

Als laatste is de variabele politieke voorkeur, deze variabele is gecentreerd. Politieke voorkeur is normaal verdeeld. Het grootste gedeelte van de respondenten geeft een antwoord dat rond het gemiddelde is. Dit is te zien aan de

minimumwaarde en maximum die ongeveer even ver liggen van het gemiddelde. Dus de eerste en laatste 25 procent van de data ligt ongeveer even ver weg van het gemiddelde.

Tabel 1: Univariate statistieken

Variabele	N	Gemiddelde/Percentage	SD	Minimum	Mediaan	Maximum
Vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit 0= geen vertrouwen 1= wel vertrouwen	1796	0= 13,80% 1= 86,20%				
Lid zijn van een vereniging 0= geen lid 1= wel lid	1796	0= 52,40% 1= 47,60%				
Politieke voorkeur (gecentreerd)	1796	0,00	2,18	-4,45	0,05	4,55
Opleidingsniveau 0= laag 1= midden 2= hoog	1796	0= 27,20% 1= 26,90% 2= 45,90%				
Geslacht 0= man 1= vrouw	1796	0= 49,80% 1= 50,20%				
Leeftijd	1796	53,53	17,09	18,00	56,00	82,00
Inkomen	1796	5,84	2,79	1,00	6,00	10,00

4.1.2 Bivariate statistieken

In tabel 2 wordt gekeken naar verschillende associatiematen, namelijk de Pearson correlation, de Cramer's V en de R uit een lineaire regressie.

De Pearson correlation wordt gebruikt wanneer wordt gekeken naar de relatie tussen twee continue variabelen en een continue en een dummy. Hierbij geldt dat een correlatie dicht bij de 1 of de -1 een sterke samenhang weergeeft en dicht bij de 0 juist een zwakke. Aan de hand van dit gegeven zien we dat er geen sterke correlaties lijken te zijn tussen de variabelen. De grootste waarde is tussen politieke voorkeur en mensen met een andere nationaliteit (-0,19). Wel lijken enkele verbanden significant te zijn, echter bij een grote steekproef kunnen kleine correlaties ook al snel significant worden.

De Cramer's V wordt gebruikt om de relatie tussen twee categorische variabelen te bekijken. Net zoals bij de Pearson correlation duidt een waarde

dichter bij de 1 een sterke correlatie aan, maar in dit geval kunnen geen scores onder de 0 aangenomen worden en is de richting van de correlatie onbekend. Wederom zijn er geen grote correlaties met de grootste waarde tussen opleidingsniveau en lid zijn van een vereniging (0,15).

Als laatste is gekeken naar de mate van verklaarde variantie wanneer het ging om de relatie tussen een continue en een categorische variabele. De grootste samenhang hier is tussen inkomen en opleidingsniveau (0,37). Een waarde van 0,37 betekent dat 37% van de variantie tussen deze variabelen te verklaren is met de beschikbare data. Dit is best wel veel, maar niet heel onverwacht aangezien een hoger opleidingsniveau vaak een beter betaalde baan oplevert (Zanin, 2016).

Het effect, tussen vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en lidmaatschap bij een vereniging, is zwak (0,05). De relatie tussen vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en lidmaatschap bij een vereniging, is berekend aan de hand van de Cramer's V. Zoals eerder gezegd geldt bij de Cramer's V een waarde dicht bij de 1 een sterke samenhang. Hierom wordt geconcludeerd dat er niet een sterke samenhang is tussen vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en lidmaatschap bij een vereniging.

Tabel 2: Bivariate statistieken

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit	-	0,05 ^b	-0,19 ^{***a}	0,14 ^b	0,04 ^b	0,09 ^{***a}	0,08 ^{***a}
2. Lidmaatschap bij een vereniging		-	-0,03 ^a	0,15 ^b	0,00 ^b	0,12 ^{***a}	-0,11 ^{***a}
3. Politieke voorkeur_c			-	0,08 ^c	-0,14 ^{***a}	0,10 ^{***a}	0,00 ^a
4. Opleidingsniveau				-	0,05 ^b	0,37 ^c	0,26 ^c
5. Geslacht					-	-0,13 ^{***a}	-0,05 ^{*a}
6. Inkomen						-	-0,04 ^a
7. Leeftijd							-

4.2 Assumpties

Voor logistische regressie geldt de assumptie van onafhankelijke observaties. Dit betekent dat de steekproef op willekeurige wijze getrokken moet zijn. Het EVS maakt gebruik van een geclusterd simple random sample en voldoet daarmee aan deze assumptie. Dit betekent dat elke inwoner in Nederland, die minstens 18 jaar is en niet woont in een instelling, een even grote kans had om in de steekproef terecht te komen. Tevens moet gecontroleerd worden op multicollineariteit. Daartoe wordt de VIF-waarde berekend, een VIF-waarde die kleiner dan 4 is, wordt geaccepteerd. Er is dan geen sprake van zeer grote multicollineariteit. Zoals in tabel 3 te zien is, zijn in dit geval alle VIF-waardes onder de 4. De kleine VIF-waardes betekenen dat de multicollineariteit binnen het model niet problematisch is.

4.3 Modelfit

Om de modelfit te beoordelen wordt naar de deviance en Hosmer-Lemeshow toets gekeken. De deviance meet hoe slecht de fit van een model is, echter kan moeilijk beslist worden wat nou een grote en kleine deviance is. Wel kan de deviance goed gebruikt worden om modellen onderling met elkaar te vergelijken. Wanneer de deviance afneemt bij het toevoegen van nieuwe variabelen, wordt het model beter. In tabel 3 is te zien dat de deviance, bij elke nieuwe toevoeging van variabelen, afneemt. Dit betekent dat het toevoegen van nieuwe variabelen bijdraagt aan een betere fit van het model. Zoals eerder gezegd kunnen we echter niet stellen wat nou een grote en kleine deviance is. Daartoe wordt de likelihood-ratio toets gebruikt, die meet of de deviance significant afneemt. Hierbij wordt het complete model vergeleken met het gereduceerde model. We zien aan de hand van deze informatie dat de deviance alleen significant lijkt af te nemen wanneer model 1 wordt vergeleken met model 0 en wanneer model 3 wordt vergeleken met model 2. Dit betekent dat het toevoegen van de controlevariabelen bijdraagt aan een betere voorspelling van het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit dan zonder. Daarnaast zien we dat het toevoegen van politieke voorkeur bijdraagt aan het beter voorspellen van het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit.

Een tweede manier om iets te kunnen zeggen over de fit van het model is door te kijken naar de Hosmer-Lemeshow toets. Bij deze toets worden alle respondenten geordend naar oplopende kans, en aan de hand daarvan in even grote groepen ingedeeld. Daarna wordt voor elke groep gekeken hoeveel respondenten een 0 en 1 scoren en hoeveel je zou verwachten aan de hand van het model. De cut value hierbij is 0,5, dit betekent dat wanneer een persoon 0,5 of hoger scoort deze de waarde 1 krijgt, alle waarden onder de 0,5 wordt een 0 toegekend. De verschillen tussen de geobserveerde en verwachte waarden worden getoetst met de Chi-kwadraat toets. De nulhypothese hierbij is dat de geobserveerde waarden en de verwachte waarden aan elkaar gelijk zijn. In dit geval wil je de nulhypothese dus niet verwerpen, want dit betekent dat de fit van het model juist goed is. Zoals in tabel 3 te zien is zijn alle waarden van de Hosmer-Lemeshow toets niet significant, dit betekent dat de modellen goed bij de data passen. Dit wil niet zeggen dat de geobserveerde waarden en de verwachte waarden gelijk zijn aan elkaar, maar dat deze niet significant van elkaar verschillen.

4.4 Invloedrijke punten en uitbijters

Om te bepalen of bepaalde cases invloedrijk zijn, kunnen verschillende manieren worden gebruikt. In dit geval wordt gekeken naar de leverage en de DFBeta. Aan de hand van de leverage lijken vrijwel alle punten in de dataset invloedrijk te zijn, hier zal dan ook in de discussie verder over worden ingegaan. Aan de hand van de DFBeta zijn een aantal invloedrijke punten gevonden voor de variabelen. Een overzicht hiervan wordt weergegeven in bijlage 3. Aangezien er weinig tot geen herhaling was ten aanzien van de verschillende punten per variabele is de analyse niet opnieuw uitgevoerd.

4.5 Hypothesetoetsing

In deze paragraaf wordt aan de hand van de resultaten bekeken of ondersteuning wordt gevonden voor de hypothesen van dit onderzoek. Aan de hand van de parameterschattingen en kansen worden uitspraken gedaan over de grootte en richting van de effecten. Bij het bespreken van de resultaten wordt de invloed van een variabele besproken wanneer alle andere variabelen in het model constant blijven. Het significantieniveau dat hier wordt gehanteerd is $\alpha = 0.05$ met tweezijdige toetsing.

Zoals in tabel 3 te zien is bevat model 1 naast de afhankelijke variabele, vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit, ook de controlevariabelen opleidingsniveau, geslacht, leeftijd en inkomen. De significante effecten in dit model zijn van de variabelen leeftijd, opleidingsniveau en geslacht. Leeftijd ($b=0,023$; $p<0,001$) heeft een positieve invloed op het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit. Wanneer iemand 1 jaar ouder is stijgt de log-odds voor het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit met 0,023. Wanneer iemand ouder is, is de kans groter dat deze een meer vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit heeft. Het tweede significante effect is afkomstig van de variabele opleidingsniveau. De variabele opleidingsniveau is opgedeeld in twee dummy's. De referentiecategorie hierbij is een middelbaar opleidingsniveau. Opleiding_hoog heeft positieve helling ($b=0,261$; $p=0,157$) dit betekent dat mensen met een hoog opleidingsniveau meer vertrouwen hebben in mensen met een andere nationaliteit dan mensen met middelbaar opleidingsniveau. Opleiding_laag heeft een negatieve helling die een significant effect heeft ($b=-0,852$; $p<0,001$) dit betekent dat mensen met een laag opleidingsniveau minder vertrouwen hebben in mensen met een andere nationaliteit dan mensen met een middelbaar opleidingsniveau.

Tevens heeft geslacht ook een significant effect op het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit. Geslacht heeft een positieve helling ($b=0,346$; $p=0,015$). Dit betekent dat vrouwen (=1) over het algemeen meer vertrouwen lijken te hebben dan mannen (=0). De laatste controlevariabele inkomen heeft geen significant effect, dit betekent dat inkomen geen verschil lijkt te maken in de mate

van vertrouwen binnen dit model.

Model 2 toetst het hoofdeffect van lidmaatschap bij een vereniging op het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit. De hypothese die hierbij hoort luidt; lidmaatschap van een vereniging vergroot het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit. Dit model bevat boven op de variabelen in model 1 ook de onafhankelijke variabele lidmaatschap bij een vereniging. Voor de hypothese die stelt dat lidmaatschap bij een vereniging het vertrouwen vergroot in mensen met een andere nationaliteit is geen ondersteuning te zijn gevonden aan de hand van deze data. Wanneer een individu lid is van een vereniging stijgt het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit met 0,238 log odds in vergelijking met mensen die geen lid zijn van een vereniging ($b=-0,238$; $p=0,100$). Om het verschil in vertrouwen te verduidelijken wordt naar de kans op vertrouwen gekeken tussen twee verschillende individuen waarbij alle waarden hetzelfde zijn behalve lidmaatschap status. Voor een man die geen lid is van een vereniging, 53 jaar oud is, middelbaar is opgeleid, op de schaal van inkomen tot het 6^e deciel behoort, op de schaal van politieke voorkeur een 5 scoort geldt een kans van 68,67% om daadwerkelijk mensen te vertrouwen van een andere nationaliteit. Voor een man die dezelfde waardes heeft maar wel lid is van een vereniging geldt een kans van 74,15%. Hoewel aan de hand van de kansen blijkt dat er verschil is in vertrouwen tussen mensen die wel lid zijn en die geen lid zijn, is dit effect niet significant volgende de p-waarde ($p=0,100$). En daarmee is ook geen ondersteuning gevonden voor de eerste hypothese.

Model 3 bevat alle variabelen die in dit onderzoek worden gebruikt en toetst de tweede hypothese. De variabele politieke voorkeur is hierbij gecentreerd. Politieke voorkeur heeft in dit model een significant effect ($b=-0,268$; $p=<0,001$). Politieke voorkeur is een 10 puntenschaal variabele met links (=1) en rechts (=10). Dit betekent dat naarmate iemand een hogere score heeft, deze persoon meer naar de rechterkant neigt van het politieke spectrum. In dit geval lijkt het effect zo te zijn dat naarmate een persoon meer naar de rechterkant schuift, deze persoon ook significant minder vertrouwen heeft in mensen met een andere nationaliteit. Om dit te illustreren wordt wederom naar cases gekeken waarbij alle variabelen hetzelfde zijn en alleen verschillen op politieke voorkeur. Voor een man die geen lid is van

een vereniging, 53 jaar oud is, middelbaar is opgeleid, op de schaal van inkomen tot het 6^e deciel behoort, en op de schaal van politieke voorkeur een 5 scoort geldt een kans op vertrouwen van 68,67%. En voor een man die dezelfde kenmerken heeft, maar op politieke voorkeur een 6 scoort geldt een kans op vertrouwen van 63,27%. De kans op vertrouwen daalt naarmate de score op politieke voorkeur stijgt en dit effect is significant. Hiermee is ondersteuning gevonden voor de tweede hypothese, mensen met een rechtse politieke voorkeur hebben minder vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit dan mensen met een linkse politieke voorkeur.

Het laatste model, model 4 bevat nogmaals alle variabelen die voor dit onderzoek worden gebruikt. Tevens bevat dit model een interactieterm tussen de twee onafhankelijke variabelen, lidmaatschap bij een vereniging en politieke voorkeur (gecentreerd). Het interactie-effect weergeeft het effect van lidmaatschap bij een vereniging op het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit, wanneer zij een bepaalde politieke voorkeur hebben. Aan de hand van tabel 3 ($b = -0,069$; $p = 0,339$) kan geconcludeerd worden dat het positieve effect van lidmaatschap bij een vereniging afneemt naarmate politieke voorkeur meer naar rechts schuift. Voor mensen met een rechtse politieke voorkeur geldt zelfs dat zij minder vertrouwen hebben in mensen met een andere nationaliteit wanneer zij wel lid zijn van een vereniging dan wanneer zij dit niet zijn. Het negatieve effect van lidmaatschap bij een vereniging voor mensen met een rechtse politieke voorkeur gaat hand in hand met de gevonden literatuur. Uit de literatuur blijkt namelijk dat wanneer mensen die een negatieve houding hebben tegen de out-group, met elkaar omgaan, dit de negatieve houding versterkt (Putnam, 2000; Van der Meer, 2016; Uslaner, 2012). Voor mensen met een linkse politieke voorkeur is het verschil in vertrouwen tussen mensen die wel en geen lid zijn groter positief. Om dit wat duidelijker te maken wordt nogmaals gebruikgemaakt van kansen. Een man die geen lid is van een vereniging, 53 jaar oud is, middelbaar is opgeleid, qua inkomen tot het 6^e deciel behoort, en op politieke voorkeur een score heeft van 10, heeft een kans van 39,65% op het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit. Voor een man met dezelfde kenmerken maar die wel lid is van een vereniging geldt een kans op vertrouwen van 30,13%. Verder geldt voor een man

die geen lid is van een vereniging, 53 jaar oud is, middelbaar is opgeleid, qua inkomen tot het 6^e deciel behoort, en op politieke voorkeur een score heeft van 1, heeft een kans van 85,18% op het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit. En voor een man met dezelfde kenmerken maar die wel lid is van een vereniging geldt een kans van 87,53%. Lidmaatschap bij een vereniging heeft dus een sterk negatief effect voor mensen met een rechtse politieke voorkeur en een zwak positief effect voor mensen met een linkse politieke voorkeur. De helling van het interactie-effect is echter niet significant. Er is dus geen ondersteuning gevonden voor de derde hypothese; het effect van lidmaatschap bij een vereniging heeft een sterk negatief effect voor mensen met een rechtse politieke voorkeur en een positief effect voor mensen met een linkse politieke voorkeur.

Tabel 3: Parameterschattingen en toetsen modellen

	Model 0		Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		VIF
	b(SE)	p	b(SE)	p	b(SE)	p	b(SE)	p	b(SE)	p	
Constante	1,836 (0,069)	<0,001*	0,430 (0,277)	0,121	0,315 (0,286)	0,270	0,386 (0,294)	0,189	0,375 (0,294)	0,202	
Leeftijd			0,023 (0,004)	<0,001*	0,023 (0,004)	<0,001*	0,023 (0,004)	<0,001*	0,023 (0,004)	<0,001*	1,123
Inkomen			0,041 (0,027)	0,119	0,038 (0,027)	0,152	0,067 (0,027)	0,015*	0,066 (0,027)	0,017*	1,216
Geslacht			0,346 (0,142)	0,015*	0,344 (0,142)	0,015*	0,208 (0,146)	0,154	0,201 (0,146)	0,169	1,041
Opleiding hoog			0,261 (0,185)	0,157	0,245 (0,185)	0,186	0,172 (0,188)	0,359	0,167 (0,188)	0,374	1,569
Opleiding laag			-0,852 (0,190)	<0,001*	-0,837 (0,190)	<0,001*	-0,781 (0,195)	<0,001*	-0,786 (0,195)	<0,001*	1,630
Lid vereniging					0,238 (0,144)	0,100	0,210 (0,147)	0,153	0,269 (0,160)	0,094	1,036
Politieke voorkeur_c							-0,268 (0,036)	<0,001*	-0,241 (0,045)	<0,001*	1,858
Politiekevoorkeur_c*lid vereniging									-0,069 (0,072)	0,339	1,829
Deviance (-2LL)			1370,732		1368,003		1306,313		1305,393		
X ² -toets (LR)			67,685	<0,001*	2,279	0,099	61,690	<0,001*	0,920	0,338	
Hosmer-Lemeshow			3,816	0,873	7,686	0,465	9,092	0,335	3,899	0,866	

5. Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om te achterhalen of lidmaatschap bij een vereniging het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit vergroot en of dit effect verschilt voor mensen met een verschillende politieke voorkeur. De onderzoeksvraag: in welke mate kan lidmaatschap van een vereniging het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit voorspellen, en kan politieke voorkeur dit effect vergroten of verzwakken? Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden werden hypothesen opgesteld.

De eerste hypothese veronderstelde dat mensen die lid zijn van een vereniging meer vertrouwen hebben in mensen met een andere nationaliteit. Aan de hand van literatuur werd deze verwachting opgesteld. Mensen die lid zijn van een vereniging komen meer in aanraking met mensen met verschillende kenmerken en achtergronden en dus ook mensen met een andere nationaliteit. Door samenwerking, het vormen van bruggen en vriendschappen en het nastreven van eenzelfde doelen, wordt het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit vergroot door middel van lidmaatschap bij een vereniging (Kwak et al., 2004; Glanville, 2015; Nieuwenhuis & Shen, 2021; Pettigrew & Tropp, 2008; Pettigrew, 2021; Putnam, 2000; Stolle, 1998). Voor deze hypothese is geen ondersteuning gevonden aan de hand van de data.

De tweede hypothese betreft de politieke voorkeur van mensen en veronderstelt dat mensen met een rechtse politieke voorkeur minder vertrouwen hebben in mensen met een andere nationaliteit dan mensen met een linkse politieke voorkeur. Aan de hand van de literatuur blijkt dat mensen met een rechtse politieke voorkeur zich aansluiten bij verenigingen die weinig tot geen diversiteit kennen. Zij gaan voornamelijk om met mensen met dezelfde kenmerken waardoor er geen bridging ties worden gevormd en bovenstaande processen niet kunnen plaatsvinden (Boutyline & Willer, 2016; Borgatti et al., 2018; Koppen, 2007). Dit is echter niet het enige. Bonding ties worden gecreëerd met mensen met dezelfde kenmerken en kunnen zelfs de intolerantie jegens andere groepen versterken. Wanneer een individu afwijkt van de bestaande opvattingen binnen de groep, kan deze door de rest van de groep worden afgestraft (Putnam, 2000; Van der Meer,

2016; Uslaner, 2012). Hier is ook ondersteuning voor gevonden binnen dit onderzoek. Mensen met een linkse politieke voorkeur vertrouwen mensen met een andere nationaliteit meer dan mensen met een rechtse politieke voorkeur.

De derde en laatste hypothese veronderstelde dat het effect van lidmaatschap bij een vereniging een kleinere rol speelt op het vergroten van vertrouwen voor mensen met een rechtse politieke voorkeur dan met een linkse voorkeur. Voor mensen met een linkse politieke voorkeur werd verwacht dat individuen die wel lid zijn van een vereniging meer vertrouwen zouden hebben in mensen met een andere nationaliteit dan individuen die geen lid zijn. Ook voor deze hypothese is geen ondersteuning gevonden aan de hand van de data.

6. Discussie

6.1 Discussiepunten

Over dit onderzoek zijn nog een aantal punten die onder de aandacht moeten worden gebracht. Ten eerste zijn scores op de variabele vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit zeer asymmetrisch verdeeld. Het grootste gedeelte van de respondenten lijkt wel vertrouwen te hebben in mensen met een andere nationaliteit en maar een klein gedeelte geeft aan geen vertrouwen te hebben. Een belangrijke kanttekening hierbij is echter dat respondenten ook een sociaal wenselijk antwoord gegeven kunnen hebben. Aangezien een gedeelte van de respondenten face-to-face werd geïnterviewd en de druk hierbij om sociaal wenselijke antwoorden te geven groter is. Dit kan in het ergste geval zorgen voor een vertekend beeld. Om voor de asymmetrie te controleren is gekozen voor een logistische regressie, dit zou ervoor moeten zorgen dat de grootste problemen van asymmetrie worden weggefilterd.

Ten tweede is dit onderzoek gebaseerd op variabelen uit het EVS, dit betekent dat de vragen die aan de respondenten zijn gesteld niet zelf zijn geformuleerd. Zelf zou ik de vraag betreffende het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit uitbreiden. Het wordt in de vraag niet duidelijk wat wordt bedoeld met mensen met een andere nationaliteit. Behoren allochtonen ook tot deze groep, ook al zijn zij wel in het bezit van de Nederlandse nationaliteit. De gestelde vraag; heeft u vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit, is dus niet exclusief genoeg en kan voor enige verwarring zorgen.

Een derde punt heeft betrekking tot de berekening van de uitbijters. Aan de hand van de leverage kan namelijk gesteld worden dat bijna alle data behoort tot uitbijters. De leverage geeft een indicatie van hoe een bepaald punt de regressielijn naar zich toe trekt. In dit onderzoek is veel gebruikgemaakt van categorische variabelen, dit betekent dat bij veel variabelen geen sprake is van een gemiddelde. Omdat er geen gemiddelde is trekken de antwoordcategorieën de regressielijn als het ware allemaal naar zich toe. Wanneer een variabele niet heel veel antwoordcategorieën heeft zoals een dummy of een variabele met drie categorieën

trekt elk punt sterk aan de lijn. De vele categorische variabelen zouden een verklaring kunnen bieden voor het hebben van vele uitbijters binnen de dataset.

Als laatste is het belangrijk om te benoemen dat de gebruikte data van het EVS afkomstig is uit 2017. De gebruikte data zijn op moment van dit onderzoek alweer 5 jaar oud. In 5 jaar tijd kan veel verandering optreden binnen de maatschappij waardoor het vertrouwen van mensen kan veranderen of politieke voorkeuren kunnen verschuiven. Een voorbeeld van een grote verandering binnen de maatschappij is de coronapandemie. De coronapandemie heeft bijvoorbeeld ertoe geleid dat mensen meer vertrouwen hebben gekregen in instituties en in elkaar (Esaïasson et al., 2021). De stijging in vertrouwen is weliswaar een positief gevolg van de coronapandemie, desalniettemin zou dit betekenen dat resultaten aan de hand van recentere data kunnen afwijken van 5 jaar geleden.

6.2 Reflectie op de theorie

Volgens de contacthypothese zou het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit vergroot kunnen worden door in contact te komen met deze groep. Door middel van een lidmaatschap bij een vereniging zou dit contact plaatsvinden. Hierbij wordt een belangrijke aanname gedaan, namelijk dat verenigingen divers zijn. In realiteit is dit vaak niet het geval. Mensen zullen zich vaak aansluiten bij verenigingen bij hen in de buurt, dit betekent dat een buurt die veel diversiteit kent waarschijnlijk meer diversiteit kent. Op dezelfde manier is het zo dat een buurt die meer homogeen is ook een homogene populatie heeft binnen verenigingen. Daarnaast sluiten allochtonen en autochtonen zich vaak niet bij dezelfde verenigingen aan (Wiertz, 2016). Teven is in Nederland veel sprake van segregatie op basis van etniciteit, maar ook op sociaaleconomische status (Ponds et al., 2015). Hierom kunnen we dus stellen dat verenigingen niet veel diversiteit kennen in sommige buurten, dit zou kunnen verklaren waarom het effect van lidmaatschap niet significant blijkt.

Voor vervolgonderzoek zou het effect van lidmaatschap op het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit, gemeten kunnen worden binnen verenigingen

die heterogeen zijn. Door onderzoek te doen bij diverse verenigingen kan een eventueel effect sterker aan het licht komen.

6.3 Blik op de toekomst

Vertrouwen dient als het bindmiddel van een maatschappij en draagt bij aan allerlei positieve zaken zoals een gezonde samenleving, politiek leven, betere democratie en economie (Welch et al., 2005; Uslaner, 2000; Woolcock, 1998). Om zowel het sociaal vertrouwen als het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit te stimuleren doet de overheid er goed aan om diversiteit binnen de maatschappij te bevorderen. Zo kan meer gelet worden op diversiteit op de werkvloer, en deze proberen te vergroten. Hiertoe kan de overheid beleid opstellen die organisaties met een divers team extra beloont. Daarnaast kan het nuttig zijn om diversiteit te introduceren aan kinderen op jonge leeftijd, waardoor kinderen al op jonge leeftijd banden leren creëren met mensen die anders zijn dan zichzelf. De overheid zou hiertoe diversiteit ook op (basis)scholen vergroten. Al met al kunnen we in Nederland redelijk tevreden zijn met de mate van vertrouwen in anderen. Nederland bevindt zich volgens de European Social Survey naast de Scandinavische landen op het gebied van sociaal vertrouwen in de bovenste regionalen (ESS, 2017), maar als maatschappij moeten wij altijd streven naar verbetering en dus ook op het gebied van vertrouwen.

7.Literatuurlijst

Agresti, A., & Finlay, B. (2018). *Statistical Methods for the Social Sciences*, Global Edition. Pearson.

Alesina, A., & La Ferrara, E. (2002). Who trusts others? *Journal of Public Economics*, 85(2), 207–234.

Bagci, S. C., Piyale, Z. E., Bircek, N. I., & Ebcim, E. (2017). Think beyond contact: Reformulating imagined intergroup contact theory by adding friendship potential. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21(7), 1034–1052.
<https://doi.org/10.1177/1368430217690237>

Betz, M., & Judkins, B. (1975). The Impact of Voluntary Association Characteristics on Selective Attraction and Socialization. *Sociological Quarterly*, 16(2), 228-240.
<https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1975.tb00941.x>

Borgatti, S. P., Everett, M. G., & Johnson, J. C. (2018). *Analyzing Social Networks*. SAGE Publications.

Boutyline, A., Willer, R. (2016). The Social Structure of Political Echo Chambers: Variation in Ideological Homophily in Online Networks. *Political Psychology*, 38(3), 551-569. <https://doi.org/10.1111/pops.12337>

Brewer, M. B., & Kramer, R. M. (1985). The Psychology of Intergroup Attitudes and Behavior. *Annual Review of Psychology*, 36(1), 219–243.
<https://doi.org/10.1146/annurev.ps.36.020185.001251>

Busseri, M. A. (2013). How Dispositional Optimists and Pessimists Evaluate their Past, Present and Anticipated Future Life Satisfaction: A Lifespan Approach. *European Journal of Personality*, 27(2), 185–199. <https://doi.org/10.1002/per.1854>

Cappelen, C., Linde, J., & Olander, P. (2020). Gen(d)eralized Trust. *Comparative Sociology*. <https://doi.org/10.1163/15691330-bja10010>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023a, 20 januari). *Hoeveel mensen met een migratieachtergrond wonen in Nederland?* Geraadpleegd op 27 februari 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-mensen-met-een-migratieachtergrond-wonen-in-nederland#:~:text=Op%201%20januari%202023%20woonden,procent%20een%20niet%2Dwesterse%20migratieachtergrond.>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018, 12 maart). 1 op 10 ouderen weinig participatie en laag vertrouwen. *Centraal Bureau voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/11/1-op-10-ouderen-weinig-participatie-en-aag-vertrouwen>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015, 5 november). *Sociale samenhang 2015. Wat ons bindt en verdeelt*. Geraadpleegd op 27 februari 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2015/45/sociale-samenhang-2015-wat-ons-bindt-en-verdeelt>

Centraal Bureau voor de Statistiek, Schmeets, J. J. G., & Centraal Bureau voor de Statistiek. (2010). *Sociale samenhang: participatie, vertrouwen en integratie*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023b, 22 februari). *Opleidingsniveau*.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/33/verschil-levensverwachting-hoog-en-laagopgeleid-groeit/opleidingsniveau>

Davis, A. E., Renzulli, L. A., & Aldrich, H. E. (2006). Mixing or Matching? The Influence of Voluntary Associations on the Occupational Diversity and Density of Small Business Owners' Networks. *Work & Occupations*, 33(1), 42-72.
<https://doi.org/10.1177/0730888405281914>

Esaiasson, P., Sohlberg, J., Gherseti, M., & Johansson, B. (2021). How the coronavirus crisis affects citizen trust in institutions and in unknown others: Evidence from 'the Swedish experiment'. *European Journal of Political Research*, 60(3), 748–760. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12419>

Gesis, Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften. (2020). *European Values Study (EVS) 2017: Method Report*. <https://doi.org/10.21241/ssoar.70109>

Glanville, J. L. (2015). Why Does Involvement in Voluntary Associations Promote Trust? Examining the Role of Network Diversity. *Sociological Inquiry*, 86(1), 29–50.
<https://doi.org/10.1111/soin.12096>

Grütter, J., & Buchmann, M. (2021). Developmental antecedents of young adults' solidarity during the Covid-19 pandemic: The role of sympathy, social trust, and peer exclusion from early to late adolescence. *Child Development*, 92(5).
<https://doi.org/10.1111/cdev.13660>

Houglan JR., J. G. (1982). Voluntary Organizations and Attitudes Toward the Community. *Sociological Inquiry*, 52(1), 53-70. <https://doi.org/10.1111/j.1475-682X.1982.tb01238.x>

Huang, J., Maassen Van Den Brink, H., & Groot, W. (2009). A meta-analysis of the effect of education on social capital. *Economics of Education Review*, 28(4), 454–464. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2008.03.004>

Iglič, H. (2010). Voluntary Associations and Tolerance: An Ambiguous Relationship. *American Behavioral Scientist*, 53(5), 717-736.
<https://doi.org/10.1177/0002764209350834>

Karsten, L. (1998). Growing up in Amsterdam: differentiation and segregation in children's daily lives. *Urban Studies*, 35(3), 565–581.
<http://dx.doi.org/10.1080/0042098984916>

Komter, A. (2001). Patronen van geven en ontvangen. In: *Solidariteit en de gift. Sociale banden en sociale uitsluiting* (pp. 43-62). Amsterdam University Press.

Koppen, C, A. (2007). Het multiculturele debat in de politiek: een analyse van de thema's multiculturalisme en integratie in Nederlandse verkiezingsprogramma's, beginselprogramma's en manifesten 1946-2006 [Masterscriptie, Universiteit Utrecht]. Utrecht University Repository.

Kwak, N., Shah, D. V., & Holbert, R. L. (2004). Connecting, Trusting, and Participating: The Direct and Interactive Effects of Social Associations. *Political Research Quarterly*, 57(4), 643–652. <https://doi.org/10.2307/3219825>

Moore, S., & Kawachi, I. (2017). Twenty years of social capital and health research: a glossary. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 71(5), 513–517.
<https://doi.org/10.1136/jech-2016-208313>

Nieuwenhuis, J. & Shen, X. (2021). The Effect of Meeting Opportunities on Local Urban Residents' Prejudice against Migrant Children in China. SoxArXiv,
<https://doi.org/10.31235/osf.io/q4pg7>

Pettigrew, T. F. (2021). Advancing intergroup contact theory: comments on the issue's articles. *Journal of Social Issues*, 77(1), 258–273.

<https://doi.org/10.1111/josi.12423>

Pettigrew, T. F. (1997). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(2), 173–185.

<https://doi.org/10.1177/0146167297232006>

Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49(1), 65–85. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.49.1.65>

Pettigrew, T. F. (2016). In pursuit of three theories: authoritarianism, relative deprivation, and intergroup contact. *Annual Review of Psychology*, 67(1), 1–21.

<https://doi.org/10.1146/annurev-psych122414-033327>

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? metaanalytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38(6), 922–934. <https://doi.org/10.1002/ejsp.504>

Ponds, R., Van Ham, M., & Marlet, G. (2015). Verschillen, ongelijkheid en segregatie: Literatuurstudie.

Putnam, R.D. (2000). Thinking about social change in America. In: *Bowling alone. The collapse and revival of American society* (pp. 15-26). Simon & Schuster.

Rhodes, J. D. (2012). The Ties That Divide: Bonding Social Capital, Religious Friendship Networks, and Political Tolerance among Evangelicals*. *Sociological Inquiry*, 82(2), 163–186. <https://doi.org/10.1111/j.1475-682x.2012.00409.x>

Rydgren, J., Sofi, D., & Hallsten, M. (2013). Interethnic friendship, trust, and tolerance: findings from two north iraqi cities. *American Journal of Sociology*, 118(6), 1650–1694. <https://doi.org/10.1086/669854>

Schmeets, H. (2018). *Vertrouwen op de kaart*. Centraal Bureau van de Statistiek. Geraadpleegd op 02-06-2023, van <https://www.cbs.nl/-/media/pdf/2018/18/vertrouwen-op-de-kaart.pdf>

Stolle, D. (1998). Bowling Together, Bowling Alone: The Development of Generalized Trust in Voluntary Associations. *Political Psychology*, 19(3), 497–525. <http://www.jstor.org/stable/3792175>

Tolsma, T., Kalmijn, P., Kraaykamp, G., de Graaf, P. M. & Monden, C. W. S (2014). Design and content of the Netherlands Longitudinal Lifecourse Study – NELLS Panel wave 1 2009 and wave 2 2013. <https://doi.org/10.17026/dans-25n-2xjv>

Van der Meer, T. (2016). Neither bridging nor bonding: A test of socialization effects by ethnically diverse voluntary associations on participants' inter-ethnic tolerance, inter-ethnic trust and intra-ethnic belonging. *Social Science Research*, 55, 63-74. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2015.09.005>

Van Leeuwen, van, & Tinnevelt, R. (2005). *De multiculturele samenleving in conflict: interculturele spanningen, multiculturalisme en burgerschap*. Acco.

Quattrone, G. A., & Jones, E. E. (1980). The perception of variability within in-groups and out-groups: Implications for the law of small numbers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(1), 141–152. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.38.1.141>

Uslaner, E. M. (2000). Producing and Consuming Trust. *Political Science Quarterly*, 115(4), 569–590. <https://doi.org/10.2307/2657610>

Uslaner, E. M. (2012). Trust, Diversity, and Segregation. *Segregation and Mistrust*, 1–16. <https://doi.org/10.1017/cbo9781139026758.002>

Warren, M. (1999). Democracy and trust. *Cambridge University Press*. 370(1)

Welch, M. R., Rivera, R. E. N., Conway, B. P., Yonkoski, J., Lupton, P. M., & Giancola, R. (2005). Determinants and Consequences of Social Trust*. *Sociological Inquiry*, 75(4), 453–473. <https://doi.org/10.1111/j.1475-682x.2005.00132.x>

Wiertz, D. (2017). 'mijn club is jouw club'? etnische segregatie in het verenigingsleven. *Mens En Maatschappij*, 92(3), 336–339. <https://doi.org/10.5117/MEM2017.3.WIER>

Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development. *Theory and Society*, 27(2), 151–208. <https://doi.org/10.1023/a:1006884930135>

Zanin, L. (2016). Education and Life Satisfaction in Relation to the Probability of Social Trust: a Conceptual Framework and Empirical Analysis. *Social Indicators Research*, 132(2), 925–947. <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1322-5>

Bijlage 1 Operationalisaties

1.1 Selectie uit de steekproef

Voor dit onderzoek werd alleen gekeken naar data uit Nederland. Om deze reden zijn gegevens afkomstig uit andere landen verwijderd. Dit is op de volgende wijze gebeurd:

```
SELECT IF (country=528).  
EXECUTE.
```

1.2 Beschrijvende statistieken

1.2.1 Vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit

De vraag die in de EVS-data is gebruikt om het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit te meten luidt; hoeveel vertrouwen heeft u in mensen met een andere nationaliteit? Het oorspronkelijke item heet V37. Deze variabele is hernoemd naar vertrouwennationaliteit en is na het hercoderen weer veranderd naar v_trustnat. Oorspronkelijk was deze variabele een ordinale variabele met 4 antwoordcategorieën, namelijk vertrouw volledig (=1), vertrouw een beetje (=2), vertrouw eerder niet (=3) en vertrouw helemaal niet (=4). Zoals in figuur 1 te zien is, is deze variabele niet normaal verdeeld. Om deze reden is ervoor gekozen om van deze variabele een dummy te maken. Tevens is deze variabele gespiegeld zodat een lage waarde geen vertrouwen aangeeft en een hoge waarde juist wel vertrouwen. Om de dummy te maken zijn de eerste 2 antwoord categorieën samengevoegd tot wel vertrouwen en de laatste twee opties tot geen vertrouwen. Alle andere waarden zijn gecodeerd als system missing.

Dit is de syntax hiervoor:

```
RECODE Vertrouwennationaliteit (1=1) (2=1) (3=0) (4=0) (-10=SYSMIS) (-  
9=SYSMIS) (-8=SYSMIS)  
(-5=SYSMIS) (-4=SYSMIS) (-3=SYSMIS) (-2=SYSMIS) (-1=SYSMIS) INTO  
v_trustnat.
```


EXECUTE.

De tabellen en figuur hieronder geven de verdeling van de variabele voor het hercoderen en het verwijderen van de system missing.

Tabel 1: Frequentietabel vertrouwennationaliteit

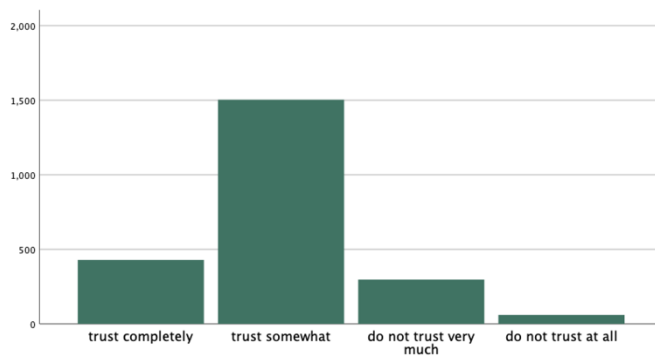
how much you trust: people of another nationality (Q8F)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	trust completely	429	17.8	18.7	18.7
	trust somewhat	1503	62.5	65.7	84.4
	do not trust very much	297	12.4	13.0	97.4
	do not trust at all	60	2.5	2.6	100.0
	Total	2289	95.2	100.0	
Missing	no answer	18	.7		
	dont know	97	4.0		
	Total	115	4.8		
	Total	2404	100.0		

Tabel 2: Descriptieve statistieken vertrouwennationaliteit

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
how much you trust: people of another nationality (Q8F)	2289	1	4	1.99	.650
Valid N (listwise)	2289				

Figuur 1: Staafdiagram vertrouwennationaliteit

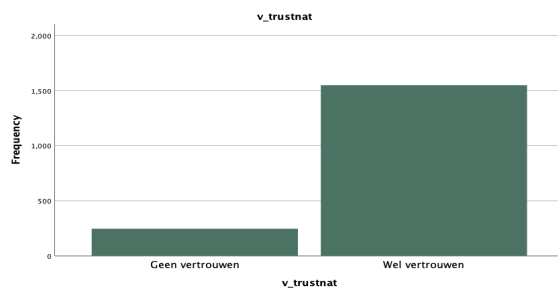
De tabellen en figuur hieronder geven de verdeling van de variabele na het hercoderen en het verwijderen van de system missing.

Tabel 3: Frequentietabel v_trustnat

		v_trustnat			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Geen vertrouwen	247	13.8	13.8	13.8
	Wel vertrouwen	1549	86.2	86.2	100.0
Total		1796	100.0	100.0	

Tabel 4: Descriptieve statistieken v_trust

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
v_trustnat	1796	.00	1.00	.8625	.34450
Valid N (listwise)	1796				

Figuur 2: Staafdiagram v_trustnat

1.2.2 Lidmaatschap bij een vereniging

Om lidmaatschap bij een vereniging vast te stellen werd de vraag gesteld; behoort u tot sport of recreatie? De antwoordopties hierbij waren ja (=1) en nee (=2). Het oorspronkelijke item heet V15, deze is veranderd naar vereniging en na het hercoderen naar v_lidvereniging. Aangezien deze variabele al een dummy was zijn weinig aanpassingen gedaan. De dummywaarden zijn veranderd naar nee (=0) en ja (=1), de variabele is dus ook gespiegeld. Verder zijn alle andere waardes gecodeerd als system missing. De syntax hiervoor is:

```
RECODE Vereniging (-10=SYSMIS) (-9=SYSMIS) (-8=SYSMIS) (-5=SYSMIS) (-4=SYSMIS) (-3=SYSMIS)
```

(-2=SYSMIS) (-1=SYSMIS) (1=1) (2=0) INTO v_lidvereniging.
EXECUTE.

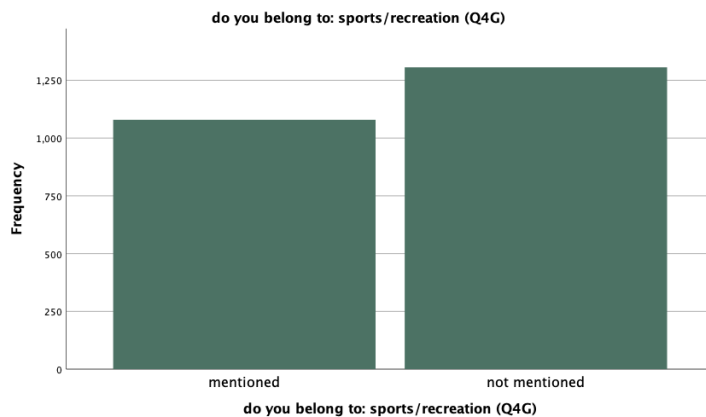
Verder geven de tabellen en figuur hieronder geven de verdeling van de variabele voor het hercoderen en het verwijderen van de system missing.

Tabel 5: Frequentietabel vereniging

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mentioned	1079	44.9	45.2	45.2
	not mentioned	1306	54.3	54.8	100.0
	Total	2385	99.2	100.0	
Missing	no answer	14	.6		
	dont know	5	.2		
	Total	19	.8		
Total		2404	100.0		

Tabel 6: Descriptieve statistieken vereniging

	Descriptive Statistics				
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
do you belong to: sports/recreation (Q4G)	2385	1	2	1.55	.498
Valid N (listwise)	2385				

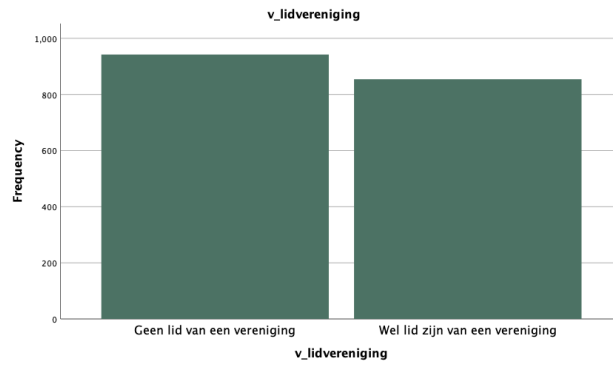

Figuur 3: Staafdiagram vereniging

De tabellen en figuur hieronder geven de verdeling van de variabele voor het hercoderen en het verwijderen van de system missing.

Tabel 7: Frequentietabel v_lidvereniging

		v_lidvereniging			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Geen lid van een vereniging	942	52.4	52.4	52.4
	Wel lid zijn van een vereniging	854	47.6	47.6	100.0
Total		1796	100.0	100.0	

Figuur 4: Staafdiagram v_lidvereniging

Tabel 8: Descriptieve statistieken v_lidvereniging

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
v_lidvereniging	1796	.00	1.00	.4755	.49954
Valid N (listwise)	1796				

1.2.3 Politiek

Deze variabele heeft de naam politiekevoorkeur gekregen en na het hercoderen de naam v_politiekevoorkeur. Oorspronkelijk was deze variabele een nominale schaal variabele met 10 verschillende categorieën. Deze variabele wordt dan ook als continue beschouwd. Allereerst werden de missing waarden verwijderd, de syntax hiervan wordt hieronder weergegeven.

```
RECODE Politiekevoorkeur (-10=SYSMIS) (-9=SYSMIS) (-8=SYSMIS) (-5=SYSMIS)
(-4=SYSMIS) (-3=SYSMIS)
  (-2=SYSMIS) (-1=SYSMIS) (1=0) (2=0) (3=0) (4=1) (5=1) (6=1) (7=1) (8=2)
(9=2) (10=2) INTO
  v_politiekevoorkeur.
EXECUTE.
```

Daarnaast is deze variabele gecentreerd omdat hier later een interactie van wordt gemaakt om het moderatie-effect te kunnen toetsen. De syntax hiervan wordt hieronder weergegeven.

```
COMPUTE v_politiekevoorkeurc=v_politiekevoorkeur - 5.4510.
EXECUTE.
```

Verder geven de tabellen en figuren hieronder de verdeling van de variabele voor het hercoderen en het verwijderen van de system missing.

Tabel 9: Frequentietabel politiekevoorkeur

political view: left-right (Q31)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	the left	67	2.8	3.1	3.1
	2	131	5.4	6.0	9.1
	3	283	11.8	13.0	22.1
	4	233	9.7	10.7	32.8
	5	368	15.3	16.9	49.7
	6	332	13.8	15.3	65.0
	7	343	14.3	15.8	80.7
	8	268	11.1	12.3	93.0
	9	88	3.7	4.0	97.1
	the right	64	2.7	2.9	100.0
	Total	2177	90.6	100.0	
Missing	no answer	18	.7		
	dont know	209	8.7		
	Total	227	9.4		
Total		2404	100.0		

Tabel 10: Descriptieve statistieken politiekevoorkeur

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
political view: left-right (Q31)	2177	1	10	5.47	2.170
Valid N (listwise)	2177				

Figuur 5: Boxplot politiekevoorkeur_c

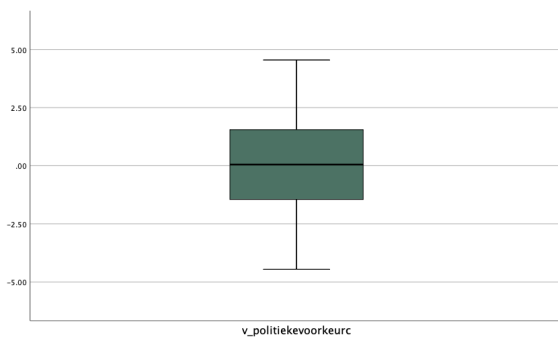
De tabellen en figuren hieronder geven de verdeling van de variabele na het hercoderen en het verwijderen van de system missing.

Tabel 11: Frequentietabel v_politiekevoorkeur_c

v_politiekevoorkeur_c						
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	-4.45	51	2.8	2.8	2.8	
	-3.45	116	6.5	6.5	9.3	
	-2.45	250	13.9	13.9	23.2	
	-1.45	193	10.7	10.7	34.0	
	-.45	288	16.0	16.0	50.0	
	.55	265	14.8	14.8	64.8	
	1.55	287	16.0	16.0	80.7	
	2.55	222	12.4	12.4	93.1	
	3.55	70	3.9	3.9	97.0	
	4.55	54	3.0	3.0	100.0	
	Total		1796	100.0	100.0	

Tabel 12: Descriptieve statistieken v_politiekevoorkeur_c

v_politiekevoorkeur_c		
N	Valid	1796
	Missing	0
Mean		.0000
Median		.0490
Std. Deviation		2.18487
Minimum		-4.45
Maximum		4.55
Percentiles	25	-1.4510
	50	.0490
	75	1.5490

Figuur 6: Boxplot v_politiekevoorkeur_c

1.2.4 Opleidingniveau

De vraag die bij deze variabele werd gevraagd is; wat is het hoogste educatieniveau dat u heeft genoten? Hierbij is expliciet vermeld dat de respondent hierbij wel zijn/haar diploma voor moet hebben gehaald. De naam van deze variabele is veranderd naar OpleidingLMH en na het hercoderen is deze veranderd naar V_opleidingsniveau. Deze variabele kwam uit de oorspronkelijke dataset maar was daar al gewijzigd naar een drie schaalvariabele met laag (=1), midden (=2) en hoog is (=3). De waarden zijn veranderd naar laag (=0), midden (=1) en hoog (=2). De syntax hiervan wordt hieronder weergegeven:

```
RECODE OpleidingLMH (-10=SYSMIS) (-9=SYSMIS) (-8=SYSMIS) (-5=SYSMIS) (-4=SYSMIS)
(-3=SYSMIS)
  (-2=SYSMIS) (-1=SYSMIS) (1=0) (2=1) (3=2) (66=SYSMIS) INTO v_opleiding.
EXECUTE.
```

Tevens zijn van deze variabele twee dummy's gemaakt met als referentiewaarde laagopgeleid. Dit betekent dat wanneer een respondent op beide dummy's een 0 scoort dat hij/zij laag is opgeleid. De syntax voor de dummy's wordt hieronder weergegeven.

```
RECODE v_opleiding (0=0) (1=0) (2=1) INTO opleiding_hoog.
EXECUTE.
```

```
RECODE v_opleiding (0=0) (2=0) (1=1) INTO opleiding_midden.
EXECUTE.
```

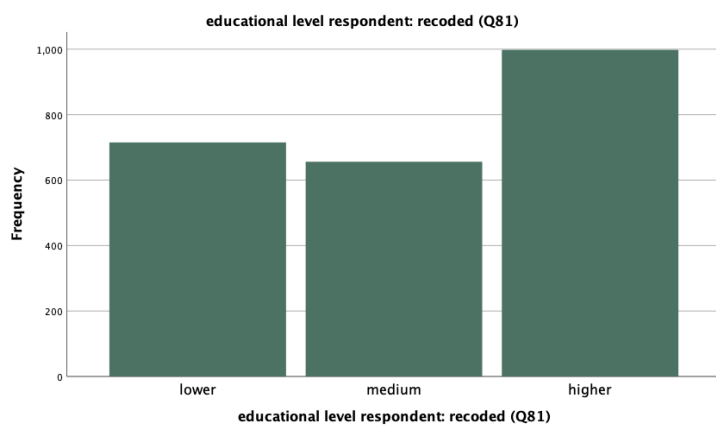
Verder geven de tabellen en figuren hieronder de verdeling van de variabele voor het hercoderen en het verwijderen van de system missing.

Tabel 13: Frequentietabel opleidingLMH

educational level respondent: recoded (Q81)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	lower	715	29.7	30.2	30.2
	medium	656	27.3	27.7	57.9
	higher	998	41.5	42.1	100.0
	Total	2369	98.5	100.0	
Missing	no answer	15	.6		
	dont know	20	.8		
	Total	35	1.5		
Total		2404	100.0		

Tabel 14: Descriptieve statistieken opleidingLMH

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
educational level respondent: recoded (Q81)	2369	1	3	2.12	.842
Valid N (listwise)	2369				

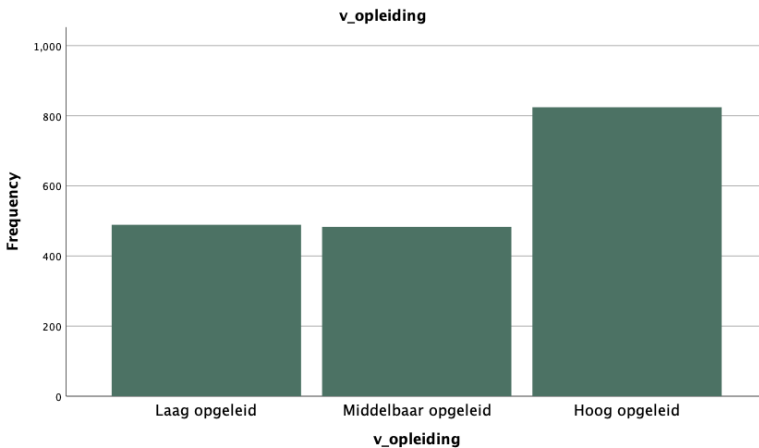
Figuur 7: Staafdiagram opleidingLMH

Tabel 15: Frequentietabel v_opleiding

v_opleiding					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Laag opgeleid	489	27.2	27.2	27.2
	Middelbaar opgeleid	483	26.9	26.9	54.1
	Hoog opgeleid	824	45.9	45.9	100.0
Total		1796	100.0	100.0	

Tabel 16: Descriptieve statistieken v_opleiding

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
v_opleiding	1796	.00	2.00	1.1865	.83466
Valid N (listwise)	1796				

Figuur 8: Staafdiagram v_opleiding

1.2.5 Geslacht

De variabele geslacht had origineel de code v225 en is hernoemd naar geslacht. Deze variabele is ook van oorsprong een dummy variabele met de waarden man (=1) en vrouw (=2). Deze variabele heeft niet veel verandering onderhouden. De waardes van de dummy veranderd naar man (=0) en vrouw (=1) en verder zijn alle andere antwoorden als system missing gecodeerd. De syntax hiervoor is: RECODE Geslacht (-10=SYSMIS) (-9=SYSMIS) (-8=SYSMIS) (-5=SYSMIS) (-4=SYSMIS) (-3=SYSMIS)

(-2=SYSMIS) (-1=SYSMIS) (1=0) (2=1) INTO v_geslacht.

EXECUTE.

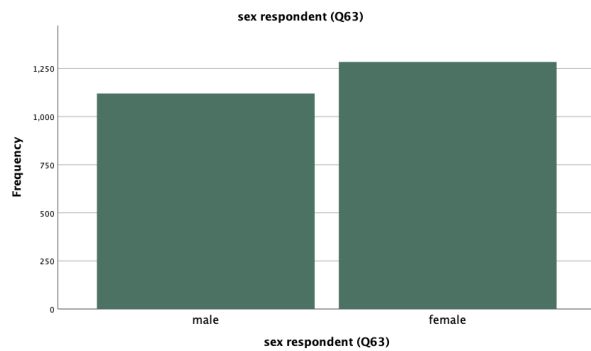
Hieronder wordt eerst de descriptives en staafdiagram getoond voor het aanpassen van de variabelen en daarna na het aanpassen ervan.

Tabel 17: Frequentietabel geslacht

sex respondent (Q63)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	male	1120	46.6	46.6	46.6
	female	1284	53.4	53.4	100.0
Total		2404	100.0	100.0	

Tabel 18: Descriptieve statistieken geslacht

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
sex respondent (Q63)	2404	1	2	1.53	.499
Valid N (listwise)	2404				

Figuur 9: Staafdiagram geslacht

Figuur 10: Staafdiagram v_geslacht

1.2.6 Leeftijd

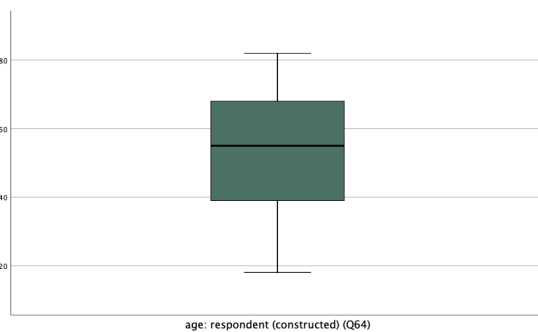
De vraag die bij leeftijd aan de respondenten werd gevraagd is; wat is uw geboortjaar? Deze variabele heeft de naam leeftijd gekregen en na de

aanpassingen de naam v_leeftijd. Aan de variabele zelf is niks veranderd, echter de system missing zijn wel allemaal verwijderd. De syntax die hierbij hoort is:

```
RECODE Leeftijd (-10=SYSMIS) (-9=SYSMIS) (-8=SYSMIS) (-5=SYSMIS) (-4=SYSMIS) (-3=SYSMIS) (-2=SYSMIS) (-1=SYSMIS) (ELSE=Copy) INTO v_leeftijd.  
EXECUTE.
```

Tabel 21: Descriptieve statistieken leeftijd

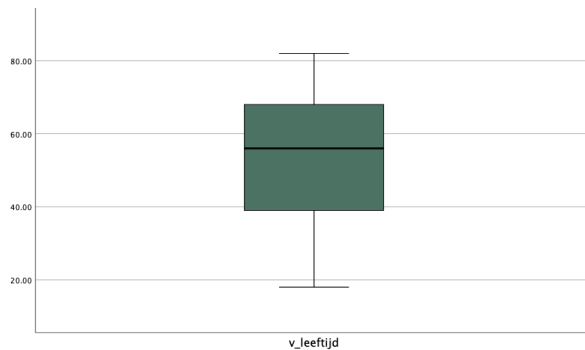
Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
age: respondent (constructed) (Q64)	2404	18	82	53.02	17.318
Valid N (listwise)	2404				

Figuur 11: Boxplot leeftijd

Tabel 22: Descriptieve statistieken v_leeftijd

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
v_leeftijd	1796	18.00	82.00	53.5329	17.08946
Valid N (listwise)	1796				

Figuur 12: Boxplot v_leeftijd

1.2.7 Inkomen

Bij inkomen is de volgende vraag gesteld; hier is een lijst met inkomens en we zouden graag willen weten in welke categorie uw huishouden valt, als u al het loon en salaris, pensioenen en ander inkomen dat binnenkomt mee rekent. Geef alleen de letter van de categorie waar uw huishouden in valt, nadat belastingen en andere zaken zijn afgetrokken. Hierbij waren er 10 antwoordmogelijkheden met onder elkaar week, maand en jaar inkomen. Onderstaand worden deze antwoordmogelijkheden weergegeven. Antwoordoptie 1 geeft aan dat je onder het eerste deciel valt, antwoordoptie 2 onder het tweede deciel enzovoort.

Oorspronkelijk is dit een interval variabele echter in dit onderzoek wordt het als een continue beschouwd. Verder is deze variabele niet bewerkt en is alleen de system missing verwijderd. De syntax die hierbij hoort is:

```
RECODE Inkomen (-10=SYSMIS) (-9=SYSMIS) (-8=SYSMIS) (-5=SYSMIS) (-4=SYSMIS) (-3=SYSMIS) (-2=SYSMIS) (-1=SYSMIS) (ELSE=Copy) INTO v_Inkomen.
```

EXECUTE.

1st decile: `262 of minder

1133 of minder

13600 of minder`

2nd decile: `262-340

1133-1475

13600-17700 `

3rd decile: `340-406

1475-1758

17700-21100`

4th decile: `406-481

1758-2083

21100-25000`

5th decile: `481-562

2083-2433

25000-29200`

6th decile: `562-665

2433-2883

29200-34600`

7th decile: `665-785

2883-3400

34600-40800`

8th decile: `785-935

3400-4067

40800-48800`

9th decile: `938-1183 A

4067-5125

48800-61500`

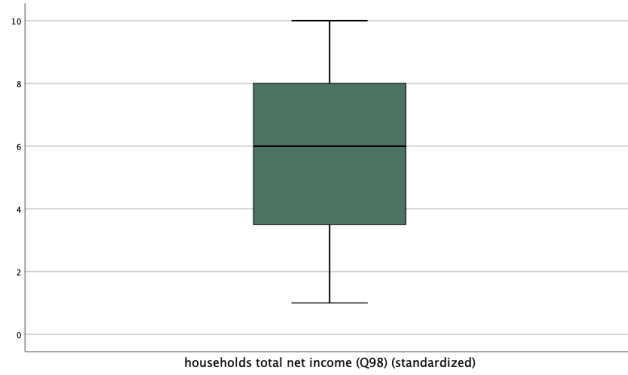
10th decile: `1183 of hoger

5125 of hoger

61500 of hoger `

Tabel 23: Descriptieve statistieken inkomen

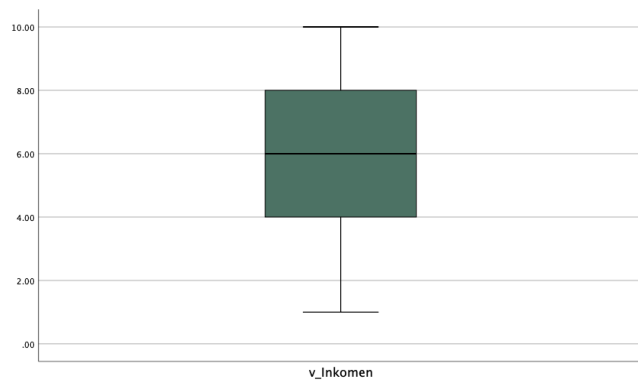
Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
households total net income (Q98) (standardized)	2003	1	10	5.74	2.820
Valid N (listwise)	2003				

Figuur 13: Boxplot inkomen

Tabel 24: Descriptieve statistieken v_inkomen

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
v_inkomen	1796	1.00	10.00	5.8396	2.79472
Valid N (listwise)	1796				

Figuur 14: Boxplot v_inkomen

1.2.8 Interactievariabele

Om het moderatie-effect te kunnen toetsen, is een interactievariabele gemaakt van politieke voorkeur en lidmaatschap bij een vereniging, oftewel de twee afhankelijke variabelen. De syntax hiervan wordt hieronder weergegeven:

```
COMPUTE v_politiekxvereniging=v_politiekevoorkeurc * v_lidvereniging.
EXECUTE.
```

Ook voor deze variabele worden eerst de descriptieve statistieken en frequenties weergegeven voor het verwijderen van de missing data en vervolgens ook na het verwijderen ervan.

Bijlage 2

2.1 Associatiematen

Dit onderzoek bevat 3 continue variabelen, 3 categorische binaire variabelen en 1 variabele met meer dan 2 categorieën.

Allereerst is gekeken naar de correlaties tussen de continue variabelen, leeftijd, inkomen en politieke voorkeur. Hiervoor is de volgende syntax gebruikt:

CORRELATIONS

```
/VARIABLES=v_politiekevoorkeurc v_Inkomen v_leeftijd
```

```
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
```

```
/MISSING=PAIRWISE.
```

Hierbij hoort de volgende tabel

Tabel 25: Pearson correlaties tussen de continue variabelen

Correlations				
		v_politiekevo orkeurc	v_Inkomen	v_leeftijd
v_politiekevoorkeurc	Pearson Correlation	1	.100**	.002
	Sig. (2-tailed)		.000	.933
	N	1796	1796	1796
v_Inkomen	Pearson Correlation	.100**	1	-.036
	Sig. (2-tailed)	.000		.127
	N	1796	1796	1796
v_leeftijd	Pearson Correlation	.002	-.036	1
	Sig. (2-tailed)	.933	.127	
	N	1796	1796	1796

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Vervolgens is de samenhang bekeken tussen twee categorische variabelen, hiervoor zijn kruistabellen gemaakt en wordt gekeken naar de Cramer's V waarde. Er wordt hierbij gekeken naar de relatie tussen vertrouwen in mensen een andere nationaliteit en lidmaatschap bij een vereniging, vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en geslacht, vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit

en opleidingsniveau, lidmaatschap bij een vereniging en geslacht, lidmaatschap bij een vereniging en opleidingsniveau en geslacht en opleidingsniveau. De syntax die hiervoor is gebruikt wordt hieronder weergegeven:

CROSSTABS

```
/TABLES=v_trustnat BY v_lidvereniging v_geslacht v_opleiding
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ PHI
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.
```

CROSSTABS

```
/TABLES=v_lidvereniging BY v_geslacht v_opleiding
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ PHI
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.
```

CROSSTABS

```
/TABLES=v_geslacht BY v_opleiding
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ PHI
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.
```

De bijbehorende output wordt hieronder weergegeven:

Tabel 26: Kruistabel en bijbehorende output vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en lidmaatschapvereniging

Tabel 27: Kruistabel en bijbehorende output vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en geslacht

v_trustnat * v_lidvereniging

Count		Crosstab			Total
		v_lidvereniging			
		Geen lid van een vereniging	Wel lid zijn van een vereniging		
v_trustnat	Geen vertrouwen	146	101	247	
	Wel vertrouwen	796	753	1549	
Total		942	854	1796	

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5.092 ^a	1	.024		
Continuity Correction ^b	4.788	1	.029		
Likelihood Ratio	5.125	1	.024		
Fisher's Exact Test				.028	.014
Linear-by-Linear Association	5.090	1	.024		
N of Valid Cases	1796				

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 117.45.
b. Computed only for a 2x2 table.

Symmetric Measures			
	Value	Approximate Significance	
Nominal by Nominal	Phi	.053	.024
	Cramer's V	.053	.024
N of Valid Cases	1796		

v_trustnat * v_geslacht

Count		Crosstab			Total
		v_geslacht			
		Man	Vrouw		
v_trustnat	Geen vertrouwen	136	111	247	
	Wel vertrouwen	758	791	1549	
Total		894	902	1796	

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3.198 ^a	1	.074		
Continuity Correction ^b	2.957	1	.085		
Likelihood Ratio	3.202	1	.074		
Fisher's Exact Test				.075	.043
Linear-by-Linear Association	3.196	1	.074		
N of Valid Cases	1796				

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 122.95.
b. Computed only for a 2x2 table.

Symmetric Measures			
	Value	Approximate Significance	
Nominal by Nominal	Phi	.042	.074
	Cramer's V	.042	.074
N of Valid Cases	1796		

Tabel 28: Kruistabel en bijbehorende output vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit en opleiding

v_trustnat * v_opleiding

Count		Crosstab			Total
		Laag opgeleid	v_opleiding Middelbaar opgeleid	Hoog opgeleid	
v_trustnat	Geen vertrouwen	103	64	80	247
	Wel vertrouwen	386	419	744	1549
Total		489	483	824	1796

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	33.497 ^a	2	.000
Likelihood Ratio	32.013	2	.000
Linear-by-Linear Association	32.147	1	.000
N of Valid Cases	1796		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 66.43.

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	.137	.000
	Cramer's V	.137	.000
N of Valid Cases		1796	

Tabel 31: Kruistabel en bijbehorende output geslacht en opleiding

v_geslacht * v_opleiding Crosstabulation

Count		Crosstabulation			Total
		Laag opgeleid	v_opleiding Middelbaar opgeleid	Hoog opgeleid	
v_geslacht	Man	225	253	416	894
	Vrouw	264	230	408	902
Total		489	483	824	1796

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	4.248 ^a	2	.120
Likelihood Ratio	4.251	2	.119
Linear-by-Linear Association	1.879	1	.170
N of Valid Cases	1796		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 240.42.

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	.049	.120
	Cramer's V	.049	.120
N of Valid Cases		1796	

Om de correlatie te bekijken tussen dummy variabelen en continue variabelen wordt wederom gebruik gemaakt van normale correlatietabellen. De syntax die hiervoor gebruikt is, is de volgende:

CORRELATIONS

/VARIABLES=v_geslacht v_leeftijd v_Inkomen v_politiekevoorkeur
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE.

CORRELATIONS

/VARIABLES=v_leeftijd v_Inkomen v_politiekevoorkeur v_lidvereniging

Tabel 29: Kruistabel en bijbehorende output lidmaatschapvereniging en geslacht

v_lidvereniging * v_geslacht

Count		Crosstab		Total
		Man	Vrouw	
v_lidvereniging	Geen lid van een vereniging	470	472	942
	Wel lid zijn van een vereniging	424	430	854
Total		894	902	1796

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	.011 ^a	1	.917		
Continuity Correction ^b	.003	1	.955		
Likelihood Ratio	.011	1	.917		
Fisher's Exact Test				.925	.477
Linear-by-Linear Association	.011	1	.917		
N of Valid Cases	1796				

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 425.10.
b. Computed only for a 2x2 table

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	.002	.917
	Cramer's V	.002	.917
N of Valid Cases		1796	

Tabel 30: Kruistabel en bijbehorende output lidmaatschapvereniging en opleiding

v_lidvereniging * v_opleiding

Count		Crosstab			Total
		Laag opgeleid	v_opleiding Middelbaar opgeleid	Hoog opgeleid	
v_lidvereniging	Geen lid van een vereniging	311	258	373	942
	Wel lid zijn van een vereniging	178	225	451	854
Total		489	483	824	1796

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	41.600 ^a	2	.000
Likelihood Ratio	41.971	2	.000
Linear-by-Linear Association	41.433	1	.000
N of Valid Cases	1796		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 229.67.

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	.152	.000
	Cramer's V	.152	.000
N of Valid Cases		1796	

```

/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE.

```

CORRELATIONS

```

/VARIABLES=v_leeftijd v_Inkomen v_politiekevoorkeur v_trustnat
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE.

```

De output die hierbij hoort is de volgende tabellen:

Tabel 32: Pearson correlaties tussen de continue variabelen en vertrouwen

		Correlations			
		v_leeftijd	v_Inkomen	v_politiekevo rkeurc	v_trustnat
v_leeftijd	Pearson Correlation	1	-.036	.002	.077**
	Sig. (2-tailed)		.127	.933	.001
	N	1796	1796	1796	1796
v_Inkomen	Pearson Correlation	-.036	1	.100**	.086**
	Sig. (2-tailed)	.127		.000	.000
	N	1796	1796	1796	1796
v_politiekevoorkeurc	Pearson Correlation	.002	.100**	1	-.191**
	Sig. (2-tailed)	.933	.000		.000
	N	1796	1796	1796	1796
v_trustnat	Pearson Correlation	.077**	.086**	-.191**	1
	Sig. (2-tailed)	.001	.000	.000	
	N	1796	1796	1796	1796

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabel 33: Pearson correlaties tussen de continue variabelen en lidmaatschapvereniging

		Correlations			
		v_leeftijd	v_Inkomen	v_politiekevo orkeurc	v_lidverenigi ng
v_leeftijd	Pearson Correlation	1	-.036	.002	-.111**
	Sig. (2-tailed)		.127	.933	.000
	N	1796	1796	1796	1796
v_Inkomen	Pearson Correlation	-.036	1	.100**	.118**
	Sig. (2-tailed)	.127		.000	.000
	N	1796	1796	1796	1796
v_politiekevoorkeurc	Pearson Correlation	.002	.100**	1	-.029
	Sig. (2-tailed)	.933	.000		.217
	N	1796	1796	1796	1796
v_lidvereniging	Pearson Correlation	-.111**	.118**	-.029	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.217	
	N	1796	1796	1796	1796

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabel 34: Pearson correlaties tussen de continue variabelen en geslacht

		Correlations			
		v_geslacht	v_leeftijd	v_Inkomen	v_politiekevo orkeurc
v_geslacht	Pearson Correlation	1	-.047*	-.133**	-.137**
	Sig. (2-tailed)		.045	.000	.000
	N	1796	1796	1796	1796
v_leeftijd	Pearson Correlation	-.047*	1	-.036	.002
	Sig. (2-tailed)	.045		.127	.933
	N	1796	1796	1796	1796
v_Inkomen	Pearson Correlation	-.133**	-.036	1	.100**
	Sig. (2-tailed)	.000	.127		.000
	N	1796	1796	1796	1796
v_politiekevoorkeurc	Pearson Correlation	-.137**	.002	.100**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.933	.000	
	N	1796	1796	1796	1796

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Als laatste wordt nog de relatie bekeken tussen continue en categorische variabelen. Hiervoor wordt gekeken naar de mate van verklaarde variantie. Hiervoor is de volgende syntax gebruikt:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT v_opleiding

```
/METHOD=ENTER v_Inkomen.
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT v_opleiding
```

```
/METHOD=ENTER v_leeftijd.
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT v_opleiding
```

```
/METHOD=ENTER v_politiekevoorkeur.
```

Hierbij hoort de volgende output:

Tabel 35: ANOVA-output inkomen en opleidingsniveau

Variables Entered/Removed ^a			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	v_Inkomen ^b	.	Enter

- a. Dependent Variable: v_opleiding
 b. All requested variables entered.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.374 ^a	.140	.140	.77417

- a. Predictors: (Constant), v_Inkomen

Tabel 36: ANOVA-output leeftijd en opleidingsniveau

Variables Entered/Removed ^a			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	v_leeftijd ^b	.	Enter

- a. Dependent Variable: v_opleiding
 b. All requested variables entered.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.258 ^a	.067	.066	.80657

- a. Predictors: (Constant), v_leeftijd

Tabel 37: ANOVA-output politieke voorkeur en opleidingsniveau

Variables Entered/Removed ^a			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	v_politiekevoorkeur ^b	.	Enter

- a. Dependent Variable: v_opleiding
 b. All requested variables entered.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.080 ^a	.006	.006	.83224

- a. Predictors: (Constant), v_politiekevoorkeur

2.2 Regressiemodellen

De regressieanalyse is op hiërarchische wijze geschat. Allereerst is in het eerste model de controle variabelen op de afhankelijke variabele toegevoegd. De controle variabelen zijn leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en inkomen en de afhankelijke variabele is het vertrouwen in mensen met een andere nationaliteit. Daarna is de eerste onafhankelijke variabele toegevoegd, namelijk lid zijn van een vereniging. Vervolgens is de gecentreerde moderatie variabele politieke voorkeur toegevoegd. En als allerlaatst is de interactie tussen lid zijn van een vereniging en politieke voorkeur toegevoegd. De bijbehorende syntax wordt hieronder weergegeven:

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES v_trustnat
/METHOD=ENTER v_geslacht v_leeftijd v_Inkomen opleiding_hoog opleiding_laag
/METHOD=ENTER v_lidvereniging
/METHOD=ENTER v_politiekevoorkeur
```

/METHOD=ENTER v_politiekvereniging
 /SAVE=PRED COOK LEVER DFBETA DEV
 /PRINT=GOODFIT
 /CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).

De output die hierbij hoort wordt hieronder weergegeven:

Tabel 38: Output lege model

Block 0: Beginning Block

Classification Table^{a,b}

Observed	v_trustnat	Predicted		Percentage Correct
		Geen vertrouwen	Wel vertrouwen	
Step 0 v_trustnat	Geen vertrouwen	0	247	.0
	Wel vertrouwen	0	1549	100.0
Overall Percentage				86.2

a. Constant is included in the model.
 b. The cut value is .500

Variables in the Equation

Step	Constant	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 0	Constant	1.836	.069	718.086	1	.000	6.271

Variables not in the Equation

Step	Variables	Score	df	Sig.
Step 0	v_geslacht	3.198	1	.074
	v_leeftijd	10.568	1	.001
	v_inkomen	13.242	1	.000
	opleiding_hoog	20.993	1	.000
	opleiding_laag	30.277	1	.000
Overall Statistics		68.653	5	.000

Tabel 39: Output evaluatiematen model 1

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

Step	Step	Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	67.685	5	.000
	Block	67.685	5	.000
	Model	67.685	5	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1370.732 ^a	.037	.067

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	3.816	8	.873

Tabel 40: Parameterschattingen model 1

Variables in the Equation

Step	Variable	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	v_geslacht	.346	.142	5.966	1	.015	1.413
	v_leeftijd	.023	.004	27.067	1	.000	1.023
	v_inkomen	.041	.027	2.425	1	.119	1.042
	opleiding_hoog	.261	.185	2.003	1	.157	1.299
	opleiding_laag	-.852	.190	20.088	1	.000	.427
	Constant	.430	.277	2.403	1	.121	1.537

a. Variable(s) entered on step 1: v_geslacht, v_leeftijd, v_inkomen, opleiding_hoog, opleiding_laag.

Contingency Table for Hosmer and Lemeshow Test

Step	v_trustnat = Geen vertrouwen	v_trustnat = Wel vertrouwen		Total		
		Observed	Expected			
Step 1	1	50	51.440	131	129.560	181
	2	37	37.257	143	142.743	180
	3	32	31.680	150	150.320	182
	4	28	27.503	152	152.497	180
	5	28	23.945	152	156.055	180
	6	19	20.381	162	160.619	181
	7	19	17.412	160	161.588	179
	8	14	15.140	166	164.860	180
	9	8	12.739	172	167.261	180
	10	12	9.504	161	163.496	173

Classification Table^a

Observed	v_trustnat	Predicted		Percentage Correct
		Geen vertrouwen	Wel vertrouwen	
Step 1 v_trustnat	Geen vertrouwen	0	247	.0
	Wel vertrouwen	0	1549	100.0
Overall Percentage				86.2

a. The cut value is .500

Tabel 41: Output evaluatiematen model 2

Block 2: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

Step		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	2.729	1	.099
	Block	2.729	1	.099
	Model	70.414	6	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1368.003 ^a	.038	.070

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	7.686	8	.465

Contingency Table for Hosmer and Lemeshow Test

		v_trustnat = Geen vertrouwen		v_trustnat = Wel vertrouwen		Total
		Observed	Expected	Observed	Expected	
Step 1	1	55	52.232	125	127.768	180
	2	29	37.153	151	142.847	180
	3	31	31.500	149	148.500	180
	4	32	27.141	147	151.859	179
	5	30	23.656	150	156.344	180
	6	21	20.448	159	159.552	180
	7	13	17.683	167	162.317	180
	8	17	15.140	163	164.860	180
	9	10	12.570	170	167.430	180
	10	9	9.477	168	167.523	177

Classification Table^a

Observed	v_trustnat	Predicted v_trustnat		Percentage Correct
		Geen vertrouwen	Wel vertrouwen	
Step 1	v_trustnat = Geen vertrouwen	0	247	.0
	Wel vertrouwen	1	1548	99.9
Overall Percentage				86.2

a. The cut value is .500

Tabel 42: Parameterschattingen model 2

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	
Step 1 ^a	v_geslacht	.344	.142	5.904	1	.015	1.411
	v_leeftijd	.023	.004	28.117	1	.000	1.024
	v_inkomen	.038	.027	2.056	1	.152	1.039
	opleiding_hoog	.245	.185	1.751	1	.186	1.277
	opleiding_laag	-.837	.190	19.343	1	.000	.433
	v_lidvereniging	.238	.144	2.710	1	.100	1.268
	Constant	.315	.286	1.215	1	.270	1.371

a. Variable(s) entered on step 1: v_lidvereniging.

Tabel 43: Output evaluatiematen model 3

Block 3: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

Step		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	61.690	1	.000
	Block	61.690	1	.000
	Model	132.104	7	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1306.313 ^a	.071	.129

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	9.092	8	.335

Contingency Table for Hosmer and Lemeshow Test

		v_trustnat = Geen vertrouwen		v_trustnat = Wel vertrouwen		Total
		Observed	Expected	Observed	Expected	
Step 1	1	64	63.774	116	116.226	180
	2	47	41.527	133	138.473	180
	3	37	33.179	143	146.821	180
	4	22	27.345	158	152.655	180
	5	20	22.489	160	157.511	180
	6	16	18.184	164	161.816	180
	7	12	14.656	168	165.344	180
	8	18	11.805	162	168.195	180
	9	5	8.735	175	171.265	180
	10	6	5.306	170	170.694	176

Classification Table^a

Observed	v_trustnat	Predicted v_trustnat		Percentage Correct
		Geen vertrouwen	Wel vertrouwen	
Step 1	v_trustnat = Geen vertrouwen	8	239	3.2
	Wel vertrouwen	8	1541	99.5
Overall Percentage				86.2

a. The cut value is .500

Tabel 44: Parameterschattingen model 3

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	
Step 1 ^a	v_geslacht	.208	.146	2.033	1	.154	1.231
	v_leeftijd	.023	.004	26.385	1	.000	1.023
	v_inkomen	.067	.027	5.934	1	.015	1.069
	opleiding_hoog	.172	.188	.842	1	.359	1.188
	opleiding_laag	-.781	.195	16.089	1	.000	.458
	v_lidvereniging	.210	.147	2.038	1	.153	1.234
	v_politiekevoorkeur	-.268	.036	56.639	1	.000	.765
	Constant	.386	.294	1.724	1	.189	1.471

a. Variable(s) entered on step 1: v_politiekevoorkeur.

Tabel 45: Output evaluatiematen model 4

Block 4: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

Step		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	.920	1	.338
	Block	.920	1	.338
	Model	133.024	8	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1305.393 ^a	.071	.130

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	3.899	8	.866

Contingency Table for Hosmer and Lemeshow Test

		v_trustnat = Geen vertrouwen		v_trustnat = Wel vertrouwen		Total
		Observed	Expected	Observed	Expected	
Step 1	1	65	63.478	115	116.522	180
	2	48	41.762	132	138.238	180
	3	32	33.370	148	146.630	180
	4	24	27.544	156	152.456	180
	5	20	22.608	160	157.392	180
	6	17	18.210	163	161.790	180
	7	13	14.604	167	165.396	180
	8	15	11.863	165	168.137	180
	9	7	8.566	173	171.434	180
	10	6	4.994	170	171.006	176

Classification Table^a

Observed	v_trustnat	Predicted v_trustnat		Percentage Correct
		Geen vertrouwen	Wel vertrouwen	
Step 1	v_trustnat = Geen vertrouwen	9	238	3.6
	Wel vertrouwen	8	1541	99.5
Overall Percentage				86.3

a. The cut value is .500

Tabel 46: Parameterschattingen model 4

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	
Step 1 ^a	v_geslacht	.201	.146	1.890	1	.169	1.223
	v_leeftijd	.023	.004	26.381	1	.000	1.023
	v_inkomen	.066	.027	5.740	1	.017	1.068
	opleiding_hoog	.167	.188	.790	1	.374	1.182
	opleiding_laag	-.786	.195	16.280	1	.000	.456
	v_lidvereniging	.269	.160	2.812	1	.094	1.308
	v_politiekevoorkeur	-.241	.045	28.652	1	.000	.786
	v_politiekvereniging	-.069	.072	.914	1	.339	.934
	Constant	.375	.294	1.626	1	.202	1.456

a. Variable(s) entered on step 1: v_politiekvereniging.

Bijlage 3

3.1 Invloedrijke punten en uitbijters

De leverage laat zien hoe een bepaald punt als het ware de lijn naar zich toe trekt, dit betekent dat een punt ervoor kan zorgen dat de regressie lijn steiler of minder steil kan worden. Om te bepalen wanneer de leverage van een case groot is wordt de vuistregel gebruikt $3p/n$, wanneer een punt groter is dan dat is het een mogelijke uitbijter. De waarde p in deze formule betreft het aantal variabelen in het model inclusief de afhankelijke variabele, in dit geval is p gelijk aan 9, n is het aantal cases en is 1796. Een waarde die groter is dan 0,015 is in dit geval mogelijk een uitbijter. De $DFbeta$ weergeeft wat het effect is van het weglaten van een bepaalde observatie i op de geschatte parameter b . Hierbij is er geen vuistregel om te bepalen wat een grote $DFbeta$ is, wel kan de $DFbeta$ worden gesorteerd van klein naar groot waarna wordt gekeken of er grote verspringen zijn tussen observaties. Een overzicht van deze punten wordt weergegeven in tabel 47.

Tabel 47: Invloedrijke punten aan de hand van de $DFbeta$.

	Invloedrijke punten
Leeftijd	nvt
Inkomen	2357
Geslacht	2135, 978 en 939
Opleiding_hoog	1110, 1109, 1679, 1412, 1252, 1348, 1827, 2137, 2334, 2198, 1699, 1609, 745, 1301, 2352, 1298 en 562

Opleiding_laag	2281, 1633, 2292, 1651, 364, 1367, 2307, 35, 1582, 812, 1301, 1399, 20, 2146, 686, 1189, 1123, 898, 1353, 1660, 1184 en 1265
Lid vereniging	978, 1298, 939, 86, 1472, 126, 2321, 1864, 1367, 1291, 2113, 1184, 221, 1651, 1779, 1461, 2023, 1214, 1717, 1609, 1013 en 2105
Politiekevoorkeur_c	1557, 2105, 2146, 1274 en 1481
Politiekevoorkeur_c* lidvereniging	1947, 1935, 1479, 1463, 1298, 1982 en 1261